

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

Denisa Prouzová

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra veřejného práva

Lidská práva a jejich restrikce při krizových situacích

Diplomová práce

Human rights and their restrictions in crisis situations

Diploma's thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Jiří Víšek, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Denisa Prouzová

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala v práci, řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

V Praze, dne 13.3.2021

Denisa Prouzová

ANOTACE

Tato diplomová práce se věnuje problematice lidských práv a jejich restrikcí za krizových situací. V první části práce popisuje pojmy vztahující se především ke krizové problematice. Následuje problematika krizových stavů. Práce popisuje, za jakých podmínek mohou být vyhlášeny, a kdo jsou kompetentní osoby k jejich vyhlášení. Oblasti lidských práv je věnována následující samostatná kapitola a pro pochopení mezinárodního kontextu lidských práv byly vybrány mezinárodní smlouvy o lidských právech, které jsou v práci představeny. Důležitou součástí omezování lidských práv je test proporcionality, z toho důvodu se mu věnuje jedna část kapitoly o mimořádných stavech a kolizi chráněných hodnot. V kontextu restrikcí lidských práv je pak dále vysvětleno, jaké je postavení jednotlivce v souvislosti s řešením krizových situací. Práce nadále popisuje některá práva, jež mohou být za krizových situací omezena. V závěru je vysvětlena role soudů při ochraně lidských práv a jsou popsány praktické příklady omezování práv za pandemie COVID-19.

KLÍČOVÁ SLOVA

lidská práva * restrikce lidských práv * krizové stavy * nouzové řízení ČR * diplomová práce * Policejní akademie ČR * mezinárodní smlouvy o lidských právech *

ANNOTATION

This diploma's thesis deals with topic of human right's restrictions in crisis situations. The first part describes concept related to crisis issues. The issue of state of emergency follows and describes under what conditions could be declared and who has the competencies to declare. The following separate chapter is devoted to the field of human rights and to the understanding the international context of human rights. The thesis describes selected international human rights treaties. An important part of limiting human rights represents the proportionality test which takes half of the next chapter describing states of emergencies and collision of protected values. Further the thesis explains what the individual's position is in relation to the resolution of the crisis situations. The thesis continues with describing some chosen human rights, which could be restricted according to resolution of crisis situation. In the conclusion is explained the role of courts in the protection of human rights and some practical examples of rights restrictions during the COVID-19 pandemic are expressed.

KEYWORDS

human rights * human right restrictions* state of emergency * emergency management in CR * diploma's thesis * Police academy of the Czech Republic * international treaties on human rights *

Obsah

Úvod	7
1. Vymezení základních pojmů.....	10
1.1 Mimořádná událost.....	10
1.2 Mimořádná situace	10
1.3 Nouzové řízení	11
1.4 Nouzové zákonodárství	11
1.4.1 Česká republika a historie nouzového zákonodárství.....	12
1.5 Krizová situace	13
1.6 Krizové řízení.....	14
2. Krizové stavy	16
2.1 Stav nebezpečí	16
2.2 Nouzový stav.....	17
2.3 Stav ohrožení státu	18
2.4 Válečný stav	18
3. Základní lidská práva a svobody	20
3.1 Funkce základních práv	21
3.2 Klasifikace základních práv a svobod	21
3.3 Omezitelnost lidských práv.....	23
3.4 Listina základních práv a svobod	24
3.5 Struktura Listiny základních práv a svobod	25
4. Vztah vnitrostátního práva k právu mezinárodnímu a právu EU	27
4.1 Ústava ČR v letech 1993 – 2002	28
4.2 Ústava po přijetí euronovely	28
4.3 Souhlas parlamentu s ratifikací a vyhlášení	29
4.4 Mezinárodní smlouvy o lidských právech	30
4.4.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	31
4.4.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	33
5. Mimořádné stavy a kolize chráněných hodnot.....	35
5.1 Omezování základních lidských práv.....	35
5.2 Test proporcionality	37
5.3 Test racionality.....	39
6. Postavení jednotlivce v souvislosti s řešením MU a KS.....	40
6.1 Práva a povinnosti PO a FO v souvislosti s řešením MU	40
6.2 Práva a povinnosti PO a FO v souvislosti s řešením krizových situací	41
6.2.1 Krizový zákon	42

6.2.2	Zákon hospodářských opatření pro krizové stavy.....	44
6.2.3	Zákon o zajišťování obrany	45
6.2.4	Branný zákon	45
7.	<i>Demonstrativní výčet práv, která mohou být omezena za krizových situací</i>	48
7.1	Svoboda pohybu a pobytu.....	48
7.2	Právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí.....	49
7.3	Právo pokojně se shromažďovat	50
8.	<i>Ochrana základních práv ze strany orgánů veřejné moci.....</i>	52
8.1	Způsob aplikace lidských práv obecnými soudy	53
8.2	Ochrana základních práv a svobod v řízení před Ústavním soudem	54
8.2.1	Návrh k Ústavnímu soudu na zrušení zákona	55
8.2.2	Ústavní stížnost.....	56
8.2.3	Rozhodnutí Ústavního soudu a jejich závaznost.....	57
9.	<i>Omezení lidských práv a svobod v době pandemie COVID-19.....</i>	58
9.1	Pojem COVID-19.....	58
9.2	Omezení práva pokojně se shromažďovat za doby pandemie.....	59
9.3	Některá zrušená usnesení vlády	61
	<i>Závěr.....</i>	62
	<i>Seznam zkratk.....</i>	64
	<i>Seznam použitých zdrojů.....</i>	65

Úvod

Moje diplomová práce nese název Lidská práva a jejich restrikce za krizových situací. Dodržování lidských práv je základem úspěšného fungování demokratického státu. Samotná práva mají svoji sáhodlouhou historii. Pro práci je však stěžejní věnovat se právům v kontextu krizových situací. Samotným záměrem práce je představení problematiky omezování lidských práv v souvislosti s řešením krizových situací a lehce poukázat na praktické problémy z toho vyplývající. Důvodem, proč jsem si vybrala zpracování této tematiky, bylo především prohloubení mé znalosti v oblasti problematiky lidských práv a její ucelení v souvislosti s oblastí krizovou.

Hlavním cílem práce je zmapování problematiky lidských práv v kontextu krizových situací v českém právním prostředí. Práce popisuje oblast základních lidských práv a svobod, a to jak problematiku jejich omezování, tak způsoby jejich ochrany. Hlavním dilematem diplomové práce je hledání odpovědi na otázku, kam až může zajít veřejná moc při omezování lidských práv v rámci zajišťování bezpečnosti státu.

Jelikož je krizová problematika z většiny ukotvena v zákonech či terminologických slovnících, je v práci hojně využíváno přesných definic tak, aby byl čtenář schopen pochopit další části v souvislostech. Diplomová práce využívá především českou právní úpravu, judikaturu a literaturu.

Práce je členěná do devíti kapitol. První kapitolou je upravena terminologie krizové problematiky. V následné kapitole práce jsou popisovány krizové stavy, které mohou nastat v rámci našeho právního systému. Právě vytyčení těchto krizových stavů je důležité pro porozumění důvodů, pro které mohou být vyhlášeny. S tím souvisí problematika postavení jednotlivce jak za mimořádných událostí, tak i za krizových situací. Povinností fyzických a právnických osob je podílení se na zajišťování bezpečnosti České republiky. Naopak povinností státu je ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot.

Třetí kapitola je věnována samotným základním lidským právům a svobodám. Je zde vysvětleno, jakou plní funkci, a jak jsou klasifikována v souvislosti s jejich omezováním a dle generací. Kapitola pak ještě uvozuje Základní listinu práv a svobod současně s její strukturou. Následně je popsán vztah mezinárodního práva k právu vnitrostátnímu, a to z prostého důvodu. Je důležité pochopit hierarchii mezinárodních smluv o lidských právech, ale také i smluv o lidských právech vycházejících z Evropské unie v našem právním systému. V této kapitole je dále popsáno, jakým způsobem je úprava zmíněných smluv zakotvena v Ústavě, a to zejména po euronovele. Zmíněn je také postup ratifikace a vyhlášení těchto smluv. Závěrem této části jsou popsány dvě vybrané smlouvy o lidských právech. Jedná se o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Tyto dvě smlouvy byly vybrány, jelikož rovněž jako Listina, zakotvují za určitých situací možnosti omezení lidských práv a svobod.

Pátá kapitola se věnuje mimořádným stavům a kolizi chráněných hodnot. První část kapitoly tvoří samotné omezování lidských práv a svobod. Jsou zde popsány principy omezování, které musí být zachovávány a zároveň je kapitolou popsáno, odkud plyne oprávnění na samotné omezování. Test proporcionality je obsahem další části tohoto oddílu. Jedná se o velice důležitý institut týkající se problematiky omezování lidských práv. Na závěr jsou opět klasifikována práva, jako tomu bylo ve třetí kapitole, ale zde už jen dle omezitelnosti. Následující kapitola popisuje demonstrativní způsobem vybraná práva, která bývají nejčastěji omezována za krizových situací.

Kapitola osmá se věnuje prostředkům ochrany lidských práv, a to odůvodněně, jelikož existence základních práv a svobod by bez možnosti jejich ochrany postrádala smysl. Řízení před obecnými soudy kapitola zmiňuje stručně. Následně je pak v kapitole obsaženo, jak probíhá ochrana práv a svobod při řízení před Ústavním soudem. Na závěr se práce věnuje restrikcím lidských práv za situace pandemie COVIDu-19. V této kapitole jsou popsány konkrétní příklady samotných opatření vlády, jež omezovala lidská práva za účelem „řízení“

pandemie, a zároveň je rozebráno, z jakého důvodu nejčastěji soudy zrušily tato opatření.

1. Vymezení základních pojmů

Hlavním smyslem této kapitoly je vymezení a vysvětlení obsahu základních pojmů týkajících se krizové oblasti. Soustavně kapitola popisuje historický pohled na nouzové zákonodárství, a to odůvodněně, neboť pochopení významu jednak pojmů, tak i procesů, je pro čtenáře stěžejní. Co se týče pojmů vztahujících se k tématice lidských práv a svobod, tak ty jsou vysvětlovány průběžně v následujících kapitolách, a to zejména z důvodu jejich obsáhlosti.

1.1 Mimořádná událost

Mimořádnou událost lze definovat vícero způsoby. Pro tuto práci je však nejvhodnější definice mimořádné události ve smyslu zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému (dále jen „IZS“), která je chápána jako *„škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.“*¹ Toto vymezení je zejména využíváno pro potřeby havárií a živelných pohrom.

Pokud chceme dosáhnout komplexnějšího pojetí, tak je nutné pojmenovat narušení určitého rovnovážného stavu, při kterém dochází k ohrožení chráněných hodnot, kterými jsou život, zdraví, majetek a životní prostředí. V tomto případě se nejedná o mimořádnou událost dle zákona o IZS, nýbrž o mimořádnou situaci, a to z důvodu nenaplnění kritérií provedení záchranných a likvidačních prací.

1.2 Mimořádná situace

Mimořádná situace je definována v Terminologickém slovníku MV následovně: *„Situace vzniklá v určitém prostředí v důsledku hrozby vzniku nebo*

¹Ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 10. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239#p2-1-b>.

důsledku působení mimořádné události, která je řešena obvyklým způsobem složkami integrovaného záchranného systému, bezpečnostního systému, systému ochrany ekonomiky, obrany apod. a příslušnými orgány za použití jejich běžných oprávnění, postupů a na úrovni běžné spolupráce bez vyhlášení krizových stavů².

Mimořádné situace mohou nastat v nejedné oblasti. Řešeny jsou veřejnou správou různými nástroji na základě zvláštních právních předpisů. V praxi se jedná například o zákon o ochraně veřejného zdraví³, který umožňuje přijímání mimořádných opatření i bez vyhlášení krizového stavu. Zákon byl hojně užíván zejména za doby pandemie COVID-19 společně se zákonem, jenž byl pro tuto pandemii vytvořen, známý pod názvem pandemický zákon.⁴ Dalšími příkladnými zákony jsou pak třeba zákon o nouzových zásobách ropy⁵, který lze využít zejména v případech, kdy se země potýká s nedostatkem ropy či ropných produktů nebo také veterinární zákon.⁶

1.3 Nouzové řízení

V rámci řízení bezpečnosti je potřeba rozlišit „nouzové“ a krizové řízení. Pojem „nouzové„ řízení z právního hlediska neexistuje, používá se v rámci řešení mimořádných událostí (ve smyslu zákona o IZS) a jiných mimořádných situací.

1.4 Nouzové zákonodárství

Nouzové zákonodárství neboli nařizovací zákonodárství je uplatňováno na základě zvláštních zmocňovacích zákonů, jejichž podstatou je stanovení účelu, za jakým mají být právní předpisy výkonné moci vydány. Způsob, kterým bude účel naplněn, závisí na moci výkonné.

²TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK POJMŮ Z OBLASTI KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ, OCHRANY OBYVATELSTVA, ENVIRONMENTÁLNÍ BEZPEČNOSTI A PLÁNOVÁNÍ OBRANY STÁTU. In: . Praha: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2016, s. 39.[cit. 2022-08-01].

³Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví.

⁴Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19.

⁵Zákon č. 189/1999 Sb., o nouzových zásobách ropy, o řešení stavů ropné nouze a o změně některých souvisejících zákonů.

⁶Zákon č. 166/1999 Sb., veterinární zákon.

1.4.1 Česká republika a historie nouzového zákonodárství

Prozatímní ústava (zákon č. 37/1918 Sb.) nepočítala s žádnou formou nouzového zákonodárství, tudíž ho ani nezakotvovala. Ústavní listina (zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky) se věnovala především problematice válečného stavu s tím, že další mimořádné stavy byly zakotveny pouze stručně. Předvíдалo se omezení práva spolkového, shromažďovacího a svobody tisku za stanovených situací (události, jež ohrožovaly vyšší mírou republikánskou státní formu nebo také za válečného stavu atp.). Zákon č. 300/1920 Sb., o mimořádných opatřeních zmocnil vládu ve spolupráci s prezidentem republiky k přijímání mimořádných opatření, avšak zmocnění pro vládu bylo limitováno maximální délkou tří měsíců, a zároveň musela být dodržena další kritéria. Omezení muselo například vést k ochraně celistvosti státu. Vláda mohla omezit různé svobody, jednalo se třeba o svobodu osobní, svobodu tisku nebo o právo shromažďovací. Zákonem č. 131/1936 Sb. byla později ukotvena povinnost k osobní a věcné účasti na obraně státu, roku 1938 byl tento systém aktivován v reakci na ohrožení Německem. Vydání ústavního zákona č. 330/1938 Sb., o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Československé a o mimořádné moci nařizovací bylo reakcí na Mnichovský diktát. Ústavou Československé republiky (ÚZ č. 150/1948 Sb.) získalo předsednictvo Národního shromáždění funkce Stálého výboru, které přijímalo neodkladná opatření (na návrh vlády, bez nutného souhlasu prezidenta), která v jiných případech musela být vydávána formou zákona. Později ÚZ č. 143/1968 Sb. o československé federaci byla pravomoc k vydávání nouzového zákonodárství svěřena předsednictvu federálního shromáždění.⁷ Po roce 1989 se bezpečnostní předpisy začaly formovat do podoby demokratického režimu. Prvním přijatým zákonem byl ÚZ o bezpečnosti ČR. Později byl přijat branný zákon z roku 1999, který byl následně nahrazen v roce 2004. V souvislosti s povodněmi v 90. letech byly přijaty právní předpisy reagující na jiné situace, než je vojenské ohrožení. V roce 1999

⁷KROUPA, Petr a Jiří VÍŠEK. *Klíčové právní nástroje k zvládnutí mimořádných situací a stavů v podmínkách České republiky* [online]. Policejní akademie České republiky v Praze, s. 2 [cit. 2022-08-07].

byl parlamentu předložen zákon o IZS, o krizovém řízení a o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Přijetím těchto zákonů Česká republika naplnila svoje mezinárodní závazky a vyplnila mezeru chybějících páteřních krizových zákonů.

1.5 Krizová situace

Krizová situace je obecně mimořádnou událostí, k níž dochází v případech, kdy nelze zvládnout situaci za pomoci běžných činností a za použití mimořádných opatření. V tomto důsledku dochází k nárůstu krize a je zapotřebí vyhlášení jednoho ze čtyř krizových stavů. Krizová situace se řeší v krizovém režimu a k jejímu řešení se využívá krizových opatření, která jsou v případě nevojenských krizových situací upravena především zákonem o krizovém řízení. V krizové situaci jsou ohroženy důležité hodnoty, zájmy nebo statky státu a občanů. Hrozící nebezpečí nelze odvrátit a způsobené škody odstranit běžnou činností orgánů moci veřejné, ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů, havarijních a jiných služeb, právnických a fyzických osob.

Krizová situace je definovaná zákonem o krizovém řízení následovně: „*mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu.*“⁸ V případě této definice se jedná o definici „nevojenské krizové situace“. Zakotvením slovního spojení „nebo jiné nebezpečí“ je zajištěno vyhlášení jednoho ze čtyř krizových stavů i v případech, kdy není nutné provedení záchranných a likvidačních prací dle zákona o IZS.

Krizové situace rozdělujeme na situace nevojenského a civilního charakteru. Krizovými situacemi vojenského charakteru jsou situace, kdy je vyhlášen buď stav ohrožení státu, nebo válečný stav. Krizové situace nevojenského charakteru

⁸Ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 12. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240#p2-1-b>.

potom charakterizují situace, kdy je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu. Za zdroj vojenských krizových situací považujeme ohrožení vnější svrchovanosti státu, jeho územní celistvosti nebo demokratických základů zvnějšku, napadení jiným státem či plnění mezinárodních smluvních závazků o společné obraně proti napadení. V rámci krizových situací vojenského charakteru se použijí opatření uvedená v zákoně č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR. Ve vztahu k branné povinnosti a jejímu zajišťování zákon č. 585/2004 Sb., branný zákon. V případech krizových situací nevojenského či civilního charakteru mohou být zdrojem živelné pohromy, průmyslové havárie, nehody, ohrožení vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, ohrožení vnitřní svrchovanosti demokratických základů státu či územní celistvosti státu zevnitř. V uvedených případech se použijí krizová opatření dle krizového zákona a s nimi podpůrně mimořádná opatření uvedená v dalších právních předpisech.⁹

Při vyhlášení krizového stavu je nutné omezit práva občanům, ale i právnickým osobám a podnikajícím fyzickým osobám. V uvážení přichází i nařízení nezbytně nutných povinností, a to nad rámec toho, co je považováno za běžné. Možné je i využití nadstandartních zdrojů, sil a prostředků státu. Vyhlášením krizového stavu se dostáváme do zvláštního právního režimu upravujícího způsob života a činnosti právnických i fyzických osob na území, kde je vyhlášen. Zároveň musí být vzato v úvahu, že práva zaručená Listinou základních práv a svobod by měla být zpravidla omezována na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu.

1.6 Krizové řízení

Pro účely krizového zákona se krizovým řízením rozumí: *„krizovým řízením souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností*

⁹TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK POJMŮ Z OBLASTI KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ, OCHRANY OBYVATELSTVA, ENVIRONMENTÁLNÍ BEZPEČNOSTI A PLÁNOVÁNÍ OBRANY STÁTU. In: Praha: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2016, s. 46. [cit. 2022-08-01].

prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením, nebo ochranou kritické infrastruktury.“¹⁰

Orgány krizového řízení jsou dle Hlavy II krizového zákona:

- Vláda,
- ministerstva a jiné ústřední správní úřady,
- ČNB,
- orgány kraje a další orgány s působností na území kraje,
- orgány obce s rozšířenou působností,
- orgány obce.¹¹

¹⁰Ustanovení § 2 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 12. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240#p2-1-a>.

¹¹Část 1, Hlava 2 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) - znění od 1. 2. 2022.

2. Krizové stavy

V české právní úpravě máme celkem čtyři krizové stavy (dále jen „KS“), které jak již bylo zmíněno výše, můžeme rozdělit na vojenské a nevojenské. Krizové stavy jsou vyhlášovány příslušnými orgány na určitém území nebo území celého státu, a to za účelem řešení krizové situace. Zajímavostí je, že pokud porovnáme krizové stavy, tak zakotvení stavu nebezpečí je pouze v obyčejném zákoně. Důvodem je fakt, že ústavní zákon o bezpečnosti ČR byl přijat v roce 1998, avšak ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o zřízení vyšších samosprávných celků, nabyl účinnosti až v roce 2000.

2.1 Stav nebezpečí

Stav nebezpečí (dále jen „SN“) je, jak již bylo řečeno, jediným krizovým stavem, který je zakotven pouze v obyčejném zákoně, konkrétně v zákoně krizovém § 3 (zde jsou uvedeny všechny náležitosti vyhlášení, rozhodnutí, apod.). Rozdílně od ostatních KS jej nelze vyhlásit na celorepublikovém území, nýbrž pouze na jednotlivých částech republiky. Jedná se o jeden z nejméně závažných krizových stavů. Vyhlášován je hejtmanem či primátorem hlavního města Prahy. Aby mohl být vyhlášen, musí být ohrožena alespoň jedna hodnota, kterou taxativně vymezuje krizový zákon (viz znění níže).¹²

Náležitosti rozhodnutí o vyhlášení SN jsou upraveny § 3 odst. 2 téhož zákona. Rozhodnutí o vyhlášení SN musí obsahovat důvody, které vedly k jeho vyhlášení, vymezení území, pro které platí a samozřejmě také dobu, na kterou je vyhlášen. Co se doby týče, tak ta nepřekračuje 30 dnů, avšak lze ji prodloužit se souhlasem vlády. Přesuneme-li se ke krizovým opatřením, tak ani ta společně s jejich rozsahem nesmějí být v obsahu rozhodnutí o SN vynechána.¹³

¹²VANÍČEK, J., VODEHNAL, O. Krizový zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-18]. ASPI_ID KO240_2000CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

¹³VANÍČEK, J., VODEHNAL, O. Krizový zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-18]. ASPI_ID KO240_2000CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

Podle krizového zákona se *stav nebezpečí vyhláší „...jako bezodkladné opatření může vyhlásit, jsou-li ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu, a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, složek integrovaného záchranného systému nebo subjektů kritické infrastruktury.“*¹⁴

2.2 Nouzový stav

Nouzový stav je vyhlášen v případech, které vyjmenovává čl. 5 odst. 1 Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky¹⁵ (dále jen „ÚZB“) vládou při vzniku *„živelných pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.“*¹⁶ Zákonodárcem byla ponechána možnost pro jeho vyhlášení i v jiných závažných případech plynoucí ze slov *„jiného nebezpečí“*. V odst. 2 jsou vymezeny negativně situace, při kterých nemůže být nouzový stav vyhlášen. Myšleno bylo i na případy, pokud hrozí nebezpečí z prodlení, a to konkrétně v odst. 3 téhož článku. O skutečnosti, že byl vyhlášen tento krizový stav, musí vláda informovat Poslaneckou sněmovnu, která má právo vyhlášení zrušit. Jak plyne čl. 6 odst. 3, zrušit ho může i sama vláda.¹⁷

Podle čl. 6 ÚZB lze vyhlásit nouzový stav pouze s uvedením důvodu na určitou dobu, která činí 30 dní s tím, že může být prodloužena se souhlasem Poslanecké sněmovny, a pro určité území. Současně s vyhlášením nouzového stavu musí být vládou vymezeno, *„která práva stanovená ve zvláštním zákoně a v jakém rozsahu se v souladu s LZPS se omezují a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají.“*¹⁸

¹⁴Ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) - znění od 1. 2. 2022.

¹⁵Zákon byl přijat roku 1977 na základě směřování České republiky do euroatlantických struktur. Tento ústavní zákon je brán jako *lex specialis* k platné Ústavě České republiky i k Listině základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku.

¹⁶Čl. 5 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky - znění od 1. 12. 2000.

¹⁷Krejčí Kateřina, Ústavní zákon o bezpečnosti České Republiky - judikaturní komentář, CODEXIS publishing, 1.10.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

¹⁸Čl. 6 odst. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky - znění od 1. 12. 2000.

2.3 Stav ohrožení státu

Dalším z krizových stavů je stav ohrožení státu. Jeho právní úprava není tak podrobná, jako tomu bylo u předchozích stavů. V tomto důsledku mají orgány rozhodující o jeho vyhlášení širší kompetence. Právní zakotvení nalezneme v článku 7 ÚZB, který stanoví, že může být vyhlášen „*Parlamentem na návrh Vlády v případě je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy.*“¹⁹ Co se týče možných zdrojů zmíněných ohrožení, tak to může v praxi vycházet z různých oblastí. Nezáleží ani na tom, zda se jedná o ohrožení vojenského nebo nevojenského charakteru, poněvadž to není zákonem explicitně stanoveno. Zákonem nejsou obdobně ani stanoveny náležitosti rozhodnutí o vyhlášení stavu ohrožení státu. Z toho můžeme vyvozovat, že časové vymezení jeho působení, oblast, ani důvod vyhlášení, nemusí být určen. Z toho vyplývá, že vyhlášen může být na dobu neurčitou a zrušen obdobnou cestou jako byl vyhlášen.²⁰

Zákonem je stanovena procedura, kterou dochází k přijetí usnesení o vyhlášení stavu ohrožení státu. K takovému přijetí je „*třeba nadpolovičního souhlasu většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.*“²¹ V případech, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší na základě čl. 11 ÚZB rozhodnutí o vyhlášení stavu ohrožení státu Senátu.²² Rozhodnutí o vyhlášení Stavů ohrožení státu se vyhláší stejně jako zákon a uveřejňuje se v hromadných sdělovacích prostředcích.²³

2.4 Válečný stav

Zásadní otázky bezpečnosti ČR vyžadují spolupráci nejvyšších ústavních orgánů, proto jsou Ústavou ČR rozděleny kompetence mezi vládu a Parlament. Oprávnění podat návrh na vyhlášení válečného stavu vyvozujeme z toho, že za výkon

¹⁹Čl. 7 odst. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky - znění od 1. 12. 2000.

²⁰Krejčí Kateřina, Ústavní zákon o bezpečnosti České Republiky - judikaturní komentář, CODEXIS publishing, 1.10.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS ©, doplněk LIBERIS ©.

²¹Čl. 7 odst. 2 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky - znění od 1. 12. 2000.

²²Čl. 11 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky - znění od 1. 12. 2000.

²³Čl. 12 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky - znění od 1. 12. 2000.

obraně politiky je odpovědná vláda, proto předpokládáme, že návrh může podat vláda. Samotné vyhlášení válečného stavu má v kompetenci Parlament na základě čl. 43 Ústavy, a to za situace „*je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.*“²⁴

Pro „*přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu je nutný souhlas nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů*“²⁵ je tomu tak čistě z důvodu větší legitimacy přijímaného rozhodnutí. Co se týče rozhodovacích pravomocí v době rozpuštění Poslanecké sněmovny, tak jak vyplývá ze článku 11 ÚZB, pravomoci se přenáší na Senát.²⁶

²⁴Čl. 43 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění od 1. 6. 2013.

²⁵Čl. 39 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění od 1. 6. 2013.

²⁶Krejčí Kateřina, Ústavní zákon o bezpečnosti České Republiky - judikatorní komentář, CODEXIS publishing, 1.10.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS ®, doplňku LIBERIS ®.

3. Základní lidská práva a svobody

Lidská práva lze chápat jako všeobecnou a nedotknutelnou hodnotu vycházející z konceptu přirozeného práva. Přisuzována jsou každé lidské bytosti. Jedná se o tzv. subjektivní veřejná práva neboli práva, kterými disponují fyzické a právnické osoby vůči státu nebo jiným subjektům veřejné správy. V České republice jsou zaručena především ústavní Listinou základních práv a svobod a Ústavou. Ustanovením článku 5 je řečeno, že každý je způsobilý mít práva, ale počítá se i s tím, že každý je způsobilý mít povinnosti.²⁷ Samotná způsobilost k právům a povinnostem vzniká narozením člověka. Listina, konkrétně čl. 5, navazuje na čl. 16 Mezinárodního paktu o politických právech (č. 120/1976), který uvádí, že: „každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.“²⁸

Samotná idea lidských práv jako univerzálního prostředku právní ochrany lidí a zákonného omezení každé vládní moci má sáhodlouhé dějiny. Byla připravována již ve starověku v městských společnostech (jednak na rozšiřování oprávnění šlechty směrem k širším vrstvám obyvatel, tak na rozšiřování obsahu těchto oprávnění). Přesuneme-li se k listinám, které měly zásadní dopad na světový vývoj lidských a občanských práv, tak budeme hovořit zejména o Platónově Politeiá, Deklaraci práv člověka a občana nebo o Všeobecné deklaraci lidských práv.²⁹

Univerzálnost základních lidských práv a svobod by měla být jedním z nástrojů pomáhajících k překlenutí rozdílů mezi světovým pojetím práv. V praxi se jedná třeba o pojetí práv v autoritativních režimech versus pojetí práv v demokratických právních státech.

²⁷Gříbková Petra a kolektiv autorů, Listina základních práv a svobod-judikatorní komentář, CODEXIS publishing, 1.3.2017 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS.

²⁸Čl. 16 vyhlášky č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 3. 1. 1976.

²⁹GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022 s. 310, [cit. 2022-08-19].

3.1 Funkce základních práv

Funkce základních lidských práv jsou různorodé, a to zejména v dnešním moderním demokratickém světě, kde mají počet funkcí nespočetně. Tou nejstarší z nich je funkce obranná, která funguje na principu obrany jednotlivců a jejich svobod před zásahy státní moci. Povinností státu je tato práva respektovat. V případě práva na život stát nesmí nikoho svévolně usmrtit. V případě práva na fyzickou a duševní integritu, pak stát nesmí nikoho mučit a dopouštět se nelidského nebo ponižujícího zacházení.

Další z funkcí je funkce ochranná. Ta zajišťuje jednotlivcům ochranu jejich práv. Stát je v tomto případě povinen ochránit jednotlivce před zásahy do jejich práv, a to jak ze strany státu, tak ze strany státních orgánů či jiných veřejnoprávních subjektů (obce, kraje nebo soukromé osoby). Řadu zásahů do práv osob mohou způsobit soukromé osoby. V tomto případě se jedná o tzv. nepřímé horizontální působení základních práv na vzájemné vztahy mezi soukromými osobami. Stát má za úkol zabránit zásahům jedné soukromé osoby do práv osoby druhé. Pokud k takovým zásahům dojde, musí je stát vyšetřit. Jak plyne z Ústavy ČR, tak jsou touto ochranou základních práv pověřeny především soudy.

Funkcí následnou je pak funkce asistenční. Jinými slovy se jedná o nárok na plnění ze strany státu a jeho povinnost tato práva naplnit, to však v určitých mezích. Povinnost naplňovat lidská práva jsou úkolem státu a jsou prováděna za pomoci přijímání legislativních, správních, soudních a jiných praktických opatření, která jsou nutná pro zajištění realizace určitých práv. Jedná se například o práva občanská a politická (konání voleb), vzdělávání atd.³⁰

3.2 Klasifikace základních práv a svobod

Při objasňování pojmu základního práva a svobody je nutné vycházet z přirozenoprávní presumpce, že určitá bytostní, neboli přirozená práva jsou

³⁰*Lidská práva: Studijní text k přípravě na složení zvláštní části úřednické zkoušky* [online]. In: , Úřad vlády ČR a Ministerstvo spravedlnosti. Praha, 2021, s. 8-9 [cit. 2022-08-22].

konkrétnímu člověku přidělena narozením. Klasifikovat základní práva a svobody můžeme různými způsoby: klasifikace podle generací, klasifikace podle statusu, klasifikace podle pramenů a „zranitelnosti“. Hovoříme-li o klasifikaci základních práv a svobod, tak je důležité jejich roztřídění na ty, které lze omezit za určitých podmínek v daném rozsahu a na ty, které nelze žádným způsobem omezit zákonem. Popřípadě na ty, které lze realizovat pouze v mezích zákonů, jenž práva a svobody provádějí. Rozdělení se však vztahuje i na subjekty, kterých se týká, typicky se jedná o práva občanů, práva žen atd.³¹

Klasifikace práv podle generací vychází z historického procesu „zpozitivňování“ přirozenoprávního základu práv a svobod. Zpravidla jsou generace práv dělena na tři nebo čtyři generace, a to zásluhou nejednotného názoru na tuto klasifikaci.

První generací jsou fundamentální³² lidská práva hmotná i procesní. Tato práva byla deklarována především v 17. a 18. století v dokumentech jako jsou Magna Charta Libertatum, Ústava USA, Listina práv – Bill of Rights, Deklarace práv člověka a občana. První generace lidských práv, která je považována za nejstarší, se týká především svobody a účasti na politickém životě. Tato generace má za úkol především ochránit osobnost před zásahy do její duševní a fyzické integrity. V LZPS lze nalézt výčet základních práv v Hlavě druhé, oddílu prvním,³³ obsahově procesní aspekty nalezneme v Hlavě páté.³⁴

V případě druhé generace práv se předpokládají na rozdíl od generace první určité zásahy státu, kupříkladu se jedná o vytvoření prostoru pro realizaci voleb. Hovoříme o právech občanských, demokratických, koaličních neboli emancipačních, spjatých třeba s volebním právem žen, s právem zakládat

³¹GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJKA a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, s. 316-320, [cit. 2022-09-14].

³²Fundamentální je původním českým termínem, dnes mluvíme o základních právech nebo o pojmu lidská práva.

³³ČESKO. Hlava 2 Oddíl 1 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 14. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#hlava2-oddil1>.

³⁴ČESKO. Hlava 5 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 14. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#hlava5>.

politické strany, právem účastnit se voleb apod. Následně zde řadíme práva národnostních a etnických menšin. V Listině jsou práva občanská nazývána právy politickými a nalezneme je v Hlavě druhé, oddílu druhém. Co se týče práv národnostních a etnických menšin, tak ty jsou deklarovány Hlavou třetí Listiny.³⁵

V průběhu 20. století se vykrystalizovala třetí generace práv, kam spadají práva hospodářská, sociální a kulturní. Náleží sem právo na vzdělání, na práci, na zabezpečení v určitých situacích. V této generaci nalezneme jedny z největších rozdílů mezi státy, jelikož hledisko pojetí závisí na hospodářské vyspělosti dané země. Stát tato práva nejenže chrání, ale taktéž vytváří podmínky pro jejich realizaci. Proto je zapotřebí, aby na jeho straně byla vyvíjená aktivita. V listině jsou práva třetí generace upravena vyjma čl. 35 v Hlavě čtvrté.³⁶

Tzv. právy postindustriální společnosti jsou práva čtvrté generace. Zde není výlučně potřeba, aby byla naplňována ze strany státu. Spíše je kladen důraz na zintenzivnění prvku regulace ze strany státu vůči těm, kdo v rámci společnosti chtějí do těchto práv zasahovat. Jedná se o právo na příznivé životní prostředí, právo na mír, právo na přístup k internetu, právo na svobodné požívání drog, apod. Tato práva mají nejen nejasné adresáty, ale i obsah a prostředky vynutitelnosti či jejich ochrany.³⁷

3.3 Omezenost lidských práv

Jak již bylo řečeno, základní práva a svobody můžeme klasifikovat na ty, které lze omezit za určitých podmínek v daném rozsahu a na ty, které nelze žádným způsobem omezit a na práva a svobody, která lze uplatňovat výlučně v rozsahu stanoveném zákonem (práva sociální, kulturní). Jedná se tedy o práva absolutní

³⁵GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5., s. 316-320, [cit. 2022-09-14].

³⁶Hlava 4 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 14. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#hlava4>.

³⁷GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5., s. 316-320, [cit. 2022-09-14].

a práva relativní, jejichž omezení je blíže rozebráno v kapitole 5.1. Práva zcela neomezená (absolutní) představují malou hrstku práv. Kupříkladu se jedná o způsobilost k právům, zákaz mučení a krutého, nelidského a ponižujícího zacházení, právo občanů ČR na svobodný přístup na území státu.³⁸ Zákaz derogace absolutních práv je vázána na Listinu i na mezinárodní smlouvy o lidských právech. Jakékoliv omezení těchto práv nepřipadá v úvahu za žádné okolnosti. Jejich omezení by automaticky představovalo jejich porušení. Co se týče práv relativních, tak u těch jsou právní úpravou předpokládány situace, které vyžadují jejich omezení, byť jsou ústavně zaručena.³⁹ Samotné omezení lidských práv však vyžaduje splnění několika podmínek a dodržení určitých pravidel, která jsou specifikována Listinou. Zákonodárce v této situaci nemá neomezenou moc. Je nucen k tomu, aby podrobnější zákonnou úpravou vymezil a stanovil limity. Takového omezení práv s tím, že musí respektovat jejich samé jádro.⁴⁰

3.4 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“) byla přijatá v roce 1991 Federálním shromážděním jako ústavní zákon a v roce 1992 byla znovu vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady (dále jen „ČNR“). Publikována byla jako usnesení ČNR číslem 2/1993 Sb. Listina není formálně označena jako ústavní zákon, avšak na základě čl. 3 (v návaznosti na čl. 1) a následně čl. 112 Ústavy ČR je považována za součást ústavního pořádku České republiky, tudíž lze dovozovat, že má právní sílu ústavního zákona.⁴¹

Práva a svobody v ní obsažené vyjadřují vztah mezi státem a občanem. Její obsah vychází z principu právního státu, jinými slovy to znamená, že výkon státní moci

³⁸KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 961. ISBN 978-80-7380-140-3.

³⁹JUDr. Jan Tryzna, Ph. D. a Mgr. Jiří Víšek. Ústavněprávní aspekty omezování základních lidských práv a svobod v průběhu povodní. In: . Policejní akademie České republiky v Praze, s. 1-18.

⁴⁰JUDr. Jan Tryzna, Ph. D. a Mgr. Jiří Víšek. Ústavněprávní aspekty omezování základních lidských práv a svobod v průběhu povodní. In: . Policejní akademie České republiky v Praze, s. 1-18.

⁴¹GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, s. 3125-335 [cit. 2022-08-24].

je omezen a podřízen zákonu. Orgány veřejné moci musí dodržovat zásadu enumerativnosti veřejnoprávních tezí⁴² a občané naopak musí dodržovat zásadu legální licence.⁴³ Domáhat se svých práv může každý, nicméně je nutné zdůraznit, že Listina váže některá práva a svobody ke státnímu občanství, apod. Jak vychází z článku 1 Listiny všechna základní práva a svobody jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná. Nezadatelnost vyjadřuje zákaz jakéhokoliv předání práv jiné soukromé osobě. Nezcizitelnost zajišťuje nemožnost násilného či jiného odnětí práv.⁴⁴ Nezrušitelnost deklaruje, že státní moc může práva a svobody garantovat, ale nemůže je prohlásit za neplatné. Nicméně jak vyplývá z čl. 4 Listiny omezení práv, která nemají absolutní hodnotu, přichází v úvahu.⁴⁵

3.5 Struktura Listiny základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod se skládá ze 44 článků a je členěna na preambuli a šest hlav. Preambule se zmiňuje o dobách, kdy byly potlačovány naše základní práva a svobody, a zároveň vyzdvihuje, že se naše země zařadila mezi státy, které ctí hodnoty uvedené v Listině. Vnáší naději na zabezpečení práv a svobod v ní obsažených a připomíná odpovědnost vůči budoucím generacím.

Hlavou první jsou obsažena obecná ustanovení. Jedná se o ustanovení o rovnosti lidí, nezadatelnosti, nezcizitelnosti, nepromlčitelnosti či nezrušitelnosti práv. Dále obsahuje například ustanovení o sebeomezení státní moci, o ideologické a náboženské neutralitě, či o principu ochrany menšin. Hlavou druhou jsou upravena lidská práva a svobody. Jedná se o tzv. tvrdé jádro, kterými jsou třeba právo na život nebo na lidskou důstojnost. V druhém oddílu této hlavy jsou obsažena práva politická. Práva národnostních a etnických menšin mají své místo v hlavě třetí. Čtvrtá hlava upravuje hospodářská, sociální a kulturní práva, zmiňuje však i právo na příznivé životní prostředí. Právo na soudní a jinou ochranu

⁴²Smí činit jen to, co jim zákon výslovně dovoluje.

⁴³Smí činit vše, co zákon výslovně nezakazuje.

⁴⁴KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 935.

⁴⁵GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, s. 344, [cit. 2022-08-10].

se nachází v hlavě páté. Ustanovení společná obsahují články 41 – 44 hlavy šesté.⁴⁶

⁴⁶GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022, s. 336 [cit. 2023-02-14].

4. Vztah vnitrostátního práva k právu mezinárodnímu a právu EU

Vnitrostátní a mezinárodní právo vychází z dualistického pojetí jejich vztahů. Opakem je koncepce monistická považující vnitrostátní a mezinárodní právo za součást jednoho právního systému. Dualistická koncepce koncipuje tato dvě práva jako dva specifické soubory právních norem. Právo vnitrostátní je tvořené konkrétními orgány státu (např. parlamentem jako zákonodárným sborem), kdežto mezinárodní právo vzniká na základě mezinárodních smluv mezi individuálními státy. Taktéž může mít podobu obyčejů a zvyklostí.

V případech, kdy státy uzavřou mezinárodní smlouvy, vstoupí tak do mezinárodních závazkových vztahů, které jim přináší povinnost tyto závazky dodržovat. Ovšem zmíněná povinnost se vztahuje pouze na stranu státu, nikoli na stranu jednotlivců v konkrétních státech. Z toho plyne, že přenesení, jinými slovy recepce, mezinárodního práva (či jeho částí) do práva vnitrostátního musí zajistit stát. Přenesení obsahu mezinárodního práva do práva vnitrostátního je možné zajistit třemi způsoby: inkorporací⁴⁷, transformací⁴⁸ a adaptací^{49, 50}.

Ve vztahu k mezinárodnímu právu má ústavněprávní vývoj od vzniku samostatné České republiky několik významných etap. Přelomový moment přišel s přijetím novely Ústavy⁵¹ v rámci příprav na budoucí přístup do Evropské unie (dále jen „EU“), kterou byl pozměněn zásadní vztah k mezinárodnímu právu. Právo EU je autonomním právním systémem lišícím se od práva mezinárodního i vnitrostátního. Příčinou je skutečnost, že EU není klasickou mezinárodní organizací. Její právní řád je řádem sui generis, který je vybudován na principu nadstátnosti. Dochází tak na změnu tradiční bipartice práva na právo mezinárodní

⁴⁷Inkorporace je vztážením normy mezinárodního práva do práva vnitrostátního bez ztráty formy práva mezinárodního.

⁴⁸Transformací je zachováno doslovné znění mezinárodní smlouvy.

⁴⁹Adaptace je obsahově přibližný přenos mezinárodněprávních závazků do forem práva vnitrostátního, nejedná se o doslovný přenos.

⁵⁰JIRÁSEK, Jiří. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). s. 103-104.

⁵¹Ústavní zákon č. 395/2001 Sb.

a právo vnitrostátní. Vytváří se tripartice těchto systémů – právo mezinárodní, právo EU a právo vnitrostátní.

4.1 Ústava ČR v letech 1993 – 2002

Uspořádání vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva v letech 1993 až 2002 bylo upraveno článkem 10 Ústavy ČR. Článek zněl následovně: „*Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázaná, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.*“⁵²

Článek 10 zakotvoval aplikační přednost mezinárodních smluv o lidských právech před zákonem. Rolí Ústavního soudu bylo například rozhodování dle článku 87 Ústavy o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, pokud byly v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou dle čl.10. Také rozhodoval o zrušení jiných právních předpisů či jejich jednotlivých ustanoveních, pokud byly v rozporu s ústavním zákonem, zákonem nebo mezinárodní smlouvou dle čl. 10. Přijetí souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v článku 10 Ústavy vyžadovalo dle čl. 39 odst. 4 Ústavy souhlasu kvalifikované většiny⁵³ všech poslanců a přítomných senátorů.

4.2 Ústava po přijetí euronovely

V rámci příprav na vstup ČR do Evropské unie byla přijata euronovela pod č. 395/2001 Sb.⁵⁴ V rámci zmíněné novelizace došlo ke změně vztahů mezi mezinárodním a vnitrostátním právem. Právní řád EU je tvořen právními akty vydávanými přímo orgány unie, čímž vzniká právní systém, který je odlišný od práva vnitrostátního i mezinárodního. Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o právní systém *sui generis*. Novinkou je také zavedení institutu preventivní kontroly ústavnosti⁵⁵, jehož smyslem je předejít situaci, aby se ČR zavázala

⁵²Čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění ze dne 16.12.1992.

⁵³Kvalifikovanou většinou se rozumí shoda alespoň 3/5 všech poslanců Poslanecké sněmovny a 3/5 většinou přítomných senátorů v Senátu.

⁵⁴Ústava ČR byla novelizována s účinností od 1. června 2002.

⁵⁵Viz článek 87 odst. 2 Ústavy ČR.

mezinárodní smlouvou k plnění závazků rozporujících ústavnímu pořádku. Euronovelou bylo doplněno, že „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“⁵⁶

Doposud byl uplatňován majoritně dualistický přístup vůči většině mezinárodních smluv, nicméně nové znění článku 10 přináší posun k monistickému pojetí. Mimoto zahrnuje zásadu *pactum derogat legi*, neboli aplikační přednost mezinárodních smluv před zákonem. Nové znění článku 10 je následující:

*„Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“*⁵⁷

Tímto ustanovením byla tedy rozšířena oblast mezinárodních smluv, na které se ustanovení vztahuje. Ustanovení není již omezeno pouze na mezinárodní smlouvy o lidských právech, ale týká se všech inkorporovaných⁵⁸ mezinárodních smluv. Jedná se o tzv. generální inkorporaci všech mezinárodních smluv splňujících stanovené podmínky. V zásadě to znamená, že všechny mezinárodní smlouvy mají automaticky aplikační přednost před zákonem.

4.3 Souhlas parlamentu s ratifikací a vyhlášení

Generální inkorporace se vztahuje na smlouvy, k jejichž ratifikaci dává souhlas Parlament. Smlouvy, k jejichž ratifikaci je zapotřebí souhlasu obou komor, jsou vyjmenované čl. 49 Ústavy. Systém souhlasu s ratifikací všech mezinárodních smluv, které vyžadují schválení Parlamentu, je shodný, a pro přijetí stačí prostá většina (více jak polovina přítomných) hlasů v obou komorách. Nicméně, pokud se jedná o smlouvu dle článku 10a, je zapotřebí, pokud neproběhne kvalifikační referendum, kvalifikované většiny hlasů v obou komorách, stejně jako v případě

⁵⁶Čl. 1 odst. 2 ústavního zákona č. 395/2001 Sb., ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů - znění od 1. 6. 2002.

⁵⁷Čl. 10 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění od 1. 6. 2013. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 17. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1#f1471064>.

⁵⁸Inkorporace = vtažení normy MP do vnitrostátní právní sféry, důsledkem je vázanost orgánů aplikujících právo, přednostní aplikace smluv před zákony.

Ústavního zákona.⁵⁹ Znění článku 39 odst. 4 Ústavy je následující: „*K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10a odst. 1 je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.*“

Pokud jde o vyhlášení mezinárodních smluv, tak článek 52 odst. 2 Ústavy pouze uvádí: „*Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.*“ Tímto zákonem je zákon o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv.⁶⁰

4.4 Mezinárodní smlouvy o lidských právech

Ochrana lidských práv vyplývá mimo jiné i z pramenů práva mezinárodního. V mezinárodním právu není jednotlivec chápán pouze jako jakýsi objekt, který profituje z výhod stanovené povinnosti státu poskytnout jednotlivci určité zacházení, ale vystupuje jako subjekt, který má právo hájit svoje práva rovněž před mezinárodními orgány ochrany práv. Dodržování lidských práv monitorují na mezinárodní úrovni smluvní mechanismy a mechanismy fungující v rámci systému OSN. Co se týče dělení mezinárodních smluv o lidských právech, tak je můžeme rozdělit dle formy na mezinárodní smlouvy psané a na mezinárodní obyčeje, které jsou nepsané.⁶¹ Stejně tak jako v případě Listiny, tak i mezinárodními smlouvami o lidských právech jsou zakotveny možnosti jejich omezení či dočasného pozastavení (derogace). Takovéto omezení či pozastavení však nelze učinit jen tak na libovůli státu, derogace má stanovené předpoklady.⁶² V této podkapitole budou popsány pouze dvě vybrané mezinárodní smlouvy týkající se lidských práv. První z nich je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a druhá je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

⁵⁹JIRÁSEK, Jiří. Ústavní základy organizace státu. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). s. 103-104, ISBN 9788087576571.

⁶⁰Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, v platném znění.

⁶¹Kratochvíl, J.: Lidská práva v praxi obecných soudů. Praha: Leges 2020, s. 136-137.

⁶²Existence výjimečné situace, přiměřenost přijatých opatření a slučitelnost derogačních opatření s dalšími závazky, které plynou z mezinárodního práva.

4.4.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „ÚOLPZS“) byla podepsána v Římě roku 1950 a vstoupila v platnost dne 3. září 1953. Jednalo se o první nástroj uvádějící v platnost některá práva uvedená ve Všeobecné deklaraci lidských práv⁶³ a učinil je závaznými. Úmluva byla jménem České a Slovenské Federativní Republiky ratifikována dne 18. března 1992. Československo bylo tak prvním postsocialistickým státem střední a východní Evropy, který Úmluvu ratifikoval.⁶⁴ Na dodržování Úmluvy dohlíží Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“), kterým jsou pro představu vydána ročně více než 40 tis rozhodnutí.

Stejně tak jako na vnitrostátní úrovni, tak i dle této Úmluvy lze lidská práva v určitých případech omezit. Derogovat neboli pozastavit některé články Úmluvy lze na základě čl. 15, který zakotvuje odstoupení od závazků stanovených v Úmluvě. Válka nebo jiné veřejné ohrožení státu jsou případy, kdy lze od závazků odstoupit, avšak je nutné, aby byly v každém případě dodrženy ostatní závazky vyplývající z mezinárodních smluv, a aby s tím současně přijatá opatření byla provedena pouze v rozsahu nezbytně nutném a na nezbytně nutnou dobu. Odstoupit přesto nelze od každého práva v Úmluvě zakotveného. Úmluva, taktéž jako naše Listina, obsahuje práva absolutní, která v žádném případě omezit nelze. Konkrétně se jedná o článek 2, který se týká práva na život s tím, že úmrtí, která vyplývají z dovolených válečných zločinů, nejsou právem absolutním. Dále nelze odstoupit od článku 3 týkajícího se zákazu mučení či jiného nelidského nebo ponižujícího zacházení. Dalším absolutním právem je pak zákaz otroctví a nucené práce zakotvené článkem 4 odst. 1. Mimo těchto práv nelze omezit ani pravidlo zakotvené článkem 7, které říká, že není trestu bez zákona.⁶⁵

⁶³Nezávazný dokument, obsahující nejznámější katalog lidských práv, schválena Valným shromážděním OSN roku 1948.

⁶⁴sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících - znění od 1. 8. 2021.

⁶⁵Čl. 15 sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících - znění od 1. 8. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 25. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209#cl15-1>.

Právo na odstoupení od smlouvy, které je upravené článkem 15 stanoví, že „každá smluvní strana, která využívá svého práva na odstoupení, musí v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy⁶⁶ o patřících, která přijala a o jejich důvodech. Rovněž ho musí informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti, a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.“⁶⁷

Úmluva nezapomíná ani na restrikce některých práv za situací mimo výjimečný stav. Jedná se o články 8 až 11, které jsou omezitelné v případě ochrany veřejného pořádku, zdraví či ochrany práv a jiných svobod. Článek 8 se týká práv na respektování rodinného a soukromého života. To ve zkratce znamená, že každý má právo na to scházet se se svojí rodinou a prohlubovat rodinné vztahy, každý má právo na to bezmezně komunikovat s ostatními, navštěvovat se s přáteli, apod. Článek 9 pak zakotvuje právo svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Svobodou myšlení je míněna škála lidských, rozumových a poznávacích činností, které slouží ke zpracování vjemů ze světa. Aby mohlo dojít k naplnění vnitřní svobody, musí ji člověk projevit i zvenku. Svoboda myšlení úzce souvisí se svobodou svědomí a náboženského vyznání. Bez vzájemného uznání by neexistovala. Článek 10 ukotvuje svobodu projevu, která je vnějším projevem myšlenkových pochodů člověka, a následný článek 11 svobodu shromažďování a sdružování.

Rekordní počet odstoupení od závazků Úmluvy vznikl v návaznosti na pandemii COVID-19. Možnost odstoupení od závazků Úmluvy využil rekordní počet zemí (10 ze 46). Mnoho ostatních podobná opatření zavedla, avšak bez učinění oznámení. V tomto případě teprve čas ukáže, zda a v jakém rozsahu budou zavedená opatření napadena u Evropského soudu pro lidská práva.⁶⁸ Mezi státy, které notifikovaly tajemníka Rady Evropy, jsou: Albánie, Arménie, Estonsko, Gruzie, Litva, Severní Makedonie, Moldavsko, Rumunsko, San Marino a Srbsko. Všechny uvedené země učinily první oznámení v roce 2020, a do 3. února 2022

⁶⁶Generální tajemník Rady Evropy vede a zastupuje Radu Evropy navenek.

⁶⁷Čl. 15 bod 3. sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících - znění od 1. 8. 2021.

⁶⁸Evropský soud pro lidská práva spadá pod Radu Evropy, sídlí ve Štrasburku.

nebylo učiněno žádné další oznámení.⁶⁹ Co se týče dřívějších případů, tak v minulosti využily článek 15 Úmluvy například Francie z důvodu teroristických útoků v roce 2015 nebo také Ukrajina v souvislosti s okupací části jejího území a anexí Krymu.

4.4.2 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále jen „MPOPP“) je mezinárodní smlouvou přijatou na zasedání Organizace spojených národů (OSN) v New Yorku. Pakt vstoupil platnost v roce 1976 a jménem Československé socialistické republiky byl podepsán dne 7. října 1968 (společně s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech). Pakt navazuje svým obsahem na Všeobecnou deklaraci lidských práv a doposud k němu přistoupilo 168 států. Garanci dodržování paktu zajišťuje Výbor Spojených národů pro lidská práva. Každý občan státu ratifikujícího Opční protokol k paktu má nárok na podání stížnosti na jeho vládu, avšak i zde platí princip subsidiarity. Občan musí tedy vyčerpat všechny právní možnosti, aby tak mohl učinit. Opčním protokolem je umožněno smluvím státům uznat pravomoci Výboru OSN.

Pakt povoluje, obdobně jako ostatní lidsko-právní dokumenty, omezení základních práv a svobod za situací v něm stanovených. Výčet takových situací lze konkrétně nalézt ve čl. 4 odst. 1.⁷⁰ Výčet absolutních práv, jež nemohou být omezena za žádné situace, uvádí čl. 4 odst. 2, jedná se o články 6, 7, 8 (odst. 1 a 2), 11, 15, 16 a 18. Právo na život (čl. 6) je nejdůležitější základní lidské právo, které v sobě skrývá nepřipustnost trestu smrti nebo také právo na ochranu před samotným narozením. Článkem 7 je ukotveno právo nebýt mučen nebo nebyť podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu. Zároveň pakt chrání člověka před lékařskými experimenty. Otroctví a nevolnictví je zakázáno článkem 8. Otroctvím se rozumí stav

⁶⁹Derogations Covid-19: Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic. Council of Europe [online]. [cit. 2022-12-25]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/derogations-covid-19>.

⁷⁰Čl. 4 odst. 1 vyhlášky č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 3. 1. 1976. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 26. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120#f2758393>.

nesvobody, kdy se člověk stane obchodovatelným majetkem bez osobní svobody. Leč tímto článkem (odst. 3) jsou upravovány nucené a povinné práce, které jsou z neomezených práv vynechány odůvodněně. Stát totiž výkon takových prací za určitých situací předpokládá. Svoboda myšlení, svědomí a náboženství je pak zakotvena článkem 18.⁷¹

V případě, že se určitý stát ze smluvních stran Paktu odchýlí od některého nebo některých článků, od nichž se odchýlit lze, musí uvědomit generálního tajemníka OSN, skrze kterého jsou informovány ostatní státy, jakožto smluvní strany Paktu. Součástí uvědomění jsou i důvody, které k takovému odchýlení vedly.⁷²

⁷¹Část 3 vyhlášky č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 3. 1. 1976. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 26. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120#cast2>.

⁷²Čl. 4 odst. 3 vyhlášky č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 3. 1. 1976. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 26. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120#f2758395>.

5. Mimořádné stavy a kolize chráněných hodnot

Základním konfliktem, jemuž stát čelí při vyhlášení mimořádných stavů a současném omezování lidských práv, je jeho povinnost zajistit bezpečnost státu versus jeho povinnost podílet se na ochraně práv a svobod jednotlivců. Stát je tak nucen najít východisko v pomezí situaci, při které vyvažuje napětí mezi prosazováním veřejné moci v souvislosti se zajištěním bezpečnosti státu a zájmem na ochraně práv a svobod jednotlivců.⁷³ V tomto případě je v rozporu zájem jedince na ochraně individuálních práv a zájem státu, tudíž i celé společnosti na zajištění bezpečnosti.

V nálezu IV. ÚS 412/04 Ústavní soud zdůraznil, že středobodem ústavního pořádku je jednotlivec a jeho práva garantována tímto pořádkem.⁷⁴ Je tedy nutné vycházet z přednosti občana před státem, a tím tedy i prioritně ze základních občanských a lidských práv a svobod. Avšak lidé, jakožto nositelé ústavních práv, sledují určité zájmy, které mohou být totožné se zájmy státu.

5.1 Omezování základních lidských práv

Některá základní práva jsou tzv. právy absolutními a nelze je omezit v žádném případě. Z toho plyne, že ne všechna práva požívají stejné úrovně ochrany. Mezi právo absolutní patří například zákaz mučení či otroctví. Toto právo nemůže být omezeno na základě sledování legitimního cíle. Jakákoli výjimečná okolnost, ať už třeba válečný stav, nemůže být použita jako ospravedlnění mučení nebo otroctví.⁷⁵

Klíčovým problémem týkajícím se omezování relativních práv je hledání jejich hranic. Je nutné posoudit, zda takové omezení práva bude v souladu s ústavním

⁷³HAVRÁNEK, D.: Duální role právního státu při zajišťování bezpečnosti, Právník. 2006, roč. 145, č. 3, s. 303.

⁷⁴Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

⁷⁵E4J University Module Series: Counter-Terrorism Module 7: Counter-Terrorism and Situations of Public Emergency: Limitations permitted by human rights law. UNODC [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/zh/terrorism/module-7/key-issues/limitations-permitted-by-human-rights-law.html>.

pořádkem či nikoliv. Relativní práva je nutné omezit vždy, pokud kolidují s jiným základním právem, avšak je vždy nutné tato dvě kolidující práva poměřit a vyvážit. Samotné omezení práv je předpokládáno Listinou nebo mezinárodními smlouvami. Dané lidsko-právní dokumenty často obsahují pravidla, za kterých se omezení předpokládá. K omezení dochází ale i za situací kolize dvou či více lidských práv. Listina konkretizuje, že omezení musí být stanoveno zákonem, sledovat legitimní cíl a být v demokratické společnosti nezbytné. Omezování práv by mělo sledovat i princip subsidiarity, to znamená, že mimořádná opatření by měla být použita až jako poslední východisko, tedy až když je to nezbytně nutné. Zároveň by lidská práva měla být omezována pouze dočasně, jinými slovy na nezbytně nutnou dobu, tak aby nedošlo k jejich zneužití.

Legitimním cílem je například veřejná bezpečnost či veřejné zdraví. Výčet legitimních cílů však na řadě míst Listiny chybí, i přestože Listina omezení předpokládá. Jedná se například o ustanovení čl. 7 odst. 1 – nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. V tomto případě je nutné dovodit výčet legitimních cílů z jiných ústavně garantovaných práv. U některých práv chybí i zakotvení možnosti jejich omezení, například čl. 15 odst. 2 Listiny – svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby. Evropským soudem pro lidská práva je posuzováno splnění tří uvedených kroků za pomoci pětistupňového testu. Listina obsahuje i několik obecných pravidel, za kterých lze práva omezit. Prvním z nich je dodržení zákonného základu omezení práva, dalším pravidlem je dodržení rovnosti při omezování, potom šetření podstaty a smyslu omezovaného práva a posledním je zákaz zneužití omezení.

Hledání rovnováhy mezi chráněným právem a veřejným statkem je nezbytným nástrojem přezkumu ústavnosti, tímto nástrojem se rozumí princip proporcionality. Princip je aplikován světovými ústavními soudy a mezinárodními orgány ochrany základních práv. Nalezení optimálního vztahu kolidujících hodnot je posuzováno za pomoci kritéria vhodnosti, potřebnosti a přiměřenosti (viz další kapitola test proporcionality).

5.2 Test proporcionality

Test proporcionality pomáhá určit vhodnost opatření při kolizi základních práv. Je aplikován Ústavním soudem ve třech po sobě jdoucích krocích. Prvním kritériem je kritérium vhodnosti, to nám zodpovídá otázku, zda je reálné dosáhnout určeného cíle pomocí konkrétního opatření. Pokud Ústavní soud dospěje k závěru, že ano, tak následuje posouzení toho, zda daný cíl nelze dosáhnout jinak než mírnější metodou omezení daného práva. V případě, že Ústavní soud shledá daný prostředek vhodným a potřebným poměří, zda existuje přiměřený vztah mezi způsobenou újmou základnímu právu a užtkem plynoucím z přijetí jeho omezení. Získaný užitek musí ovšem vykazovat známky spravedlivé rovnováhy mezi kolidujícími právy, resp. svobodami tak, aby přes upřednostnění v dané věci jednoho z nich nebylo žádné omezeno nad neúnosnou míru.⁷⁶

Předpokladem pro provedení testu proporcionality je zodpovězení otázky, zda je sledovaný cíl legitimní. Nejedná se však o předpoklad provedení testu proporcionality, ale spíše o předběžné řešení kritéria vhodnosti. Judikaturou ani literaturou nedošlo ke shodě, zda je kritérium legitimacy součástí testu proporcionality. Kritérium legitimacy slouží jako jakýsi filtr toho, zda jsou zásahy do základních práv ospravedlnitelné cíli a argumenty vykonanými veřejnou mocí. Toto kritérium nic neváží ani nepoměřuje, pouze vylučuje cíle, které jsou zjevně iracionální s ohledem na konkrétní opatření. Pokud jsou tyto cíle ospravedlnitelné, pokračují do samotného testu proporcionality, který se jim dále nevěnuje. Před posouzením legitimacy je však důležité ještě najít a identifikovat legitimní cíl. Legitimní cíle jsou takové, které jsou ústavně konformní. Ukotveny jsou v ústavním textu anebo je lze vyčíst mezi jeho řádky. Explicitně vyjádřené legitimní cíle se nacházejí v Listině, vždy v limitační klauzuli, která je připojena k ustanovení o základním právu. Legitimní cíle, které jsou stanoveny v ústavním zákonu implicitně, tedy mezi řádky, mohou zahrnovat jak základní práva, tak veřejné zájmy.⁷⁷

⁷⁶KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 964. ISBN 978-80-7380-140-3.

⁷⁷ČERVÍNEK, Zdeněk, Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha, Leges 2021. s. 64-73.

Prvním z kritérií testu proporcionality je zmíněné kritérium vhodnosti, které zkoumá, zda jsou opatření zvolená orgány veřejné moci způsobilá dosáhnout sledovaného legitimního cíle. Jedná se o prahové kritérium, které nic nevyvažuje ani nepoměřuje, stejně tak jako kritérium legitimacy. Rozdílně od kritéria legitimacy se však jedná o kritérium empirické, které zkoumá skutkové okolnosti daného případu, tudíž toho, zda přezkoumávané opatření pomáhá dosáhnout vytyčeného cíle. Pokud tedy omezení základního práva přispěje k dosažení jiné ústavní hodnoty, tak koliduje s jinými ústavními hodnotami, pokud ne, tak je dané opatření považováno za protiústavní zásah do základních práv a svobod.⁷⁸

Jestliže přezkoumávané opatření projde kritériem vhodnosti, následuje jeho posouzení za pomoci kritéria potřebnosti. Veřejná moc disponuje širokou škálou prostředků, opatření atd., pomocí kterých může dosáhnout vytyčeného cíle. Proto je potřebné přezkoumat, zda zvolila nejméně drastický scénář. Toto kritérium je možné aplikovat pouze v případech, kdy existuje vícero vhodných prostředků k dosažení sledovaného cíle. V rámci posuzování daného kritéria tedy dochází k přezkumu všech možných prostředků využitelných k naplnění onoho cíle a zvolení toho nejšetrnějšího. Pokud bude alternativní opatření šetrnější k právům, nicméně nebude dosahovat vytyčeného cíle, testem potřebnosti projde, a to i za situace, kdy alternativní opatření ponese zvýšené náklady veřejného rozpočtu. Opět jako u předchozího kritéria se jedná o kritérium prahové, které nic neměří ani nevyvažuje.⁷⁹

Jak již zaznělo v úvodu kapitoly, tak v případě, že je daný prostředek shledán vhodným a potřebným, je následně poměřen. Poměření zodpovídá na otázku, zda existuje přiměřený vztah mezi způsobenou újmou základnímu právu a užitkem plynoucím z přijetí jeho omezení. První dvě kritéria testu proporcionality zkoumají, zda existuje konflikt dvou principů, nebo zda se mu lze vyvarovat. V případech, kdy principy skutečně kolidují, je nutné jejich vzájemné poměření, jinými slovy

⁷⁸ČERVÍNEK, Zdeněk, Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha, Leges 2021. s. 93-109.

⁷⁹ČERVÍNEK, Zdeněk, Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha, Leges 2021. s. 110-151.

je nutné mezi nimi určit přednost. Jednotlivá koncepcie teorie poměřování dosud neexistuje a Ústavní soud vychází ve své praxi z vícero variant poměřování.⁸⁰

5.3 Test racionality

Otázky problematiky omezování sociálních, hospodářských a kulturních práv jsou poměřovány Ústavním soudem za pomoci testu racionality. Přístupem Ústavního soudu k otázkám omezování sociálních práv, je co největší sebeomezení vůči politické moci. Tímto testem je zkoumán soulad mezi právní úpravou, která je napadena a ustanoveními Ústavy či Listiny. Přezkum ústavnosti spočívá ve čtyřech po sobě jdoucích krocích prvním z nich je vymezení jádra sociálního práva, pak následuje posouzení, zda není dotčeno jádro práva přezkoumávaným zákonem, poté je zkoumáno, zda zákon sleduje legitimní cíl a zda zákonný prostředek k jeho dosažení byl rozumný neboli racionální.⁸¹

V některých případech je nutné poměřovat napadený zákon nebo napadená ustanovení stanovící meze hospodářských práv za pomoci testu proporcionality, to za případů, kdy je zpochybněna samotná existence podstaty práva, nebo kdy je jádro ústavně zaručeného hospodářského práva negováno.⁸²

⁸⁰ČERVÍNEK, Zdeněk, Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha, Leges 2021. s. 152-158.

⁸¹ ČERVÍNEK, Zdeněk, Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha, Leges 2021. s. 219

⁸²Nález Ústavního soudu ze dne 18.1.2022 sp. zn. Pl. ÚS 43/18.

6. Postavení jednotlivce v souvislosti s řešením MU a KS

Postavení jednotlivce v souvislosti s řešením MU je následující. Jednotlivec je nucen strpět omezení či splnit povinnosti, které mu jsou nařízeny veřejnou mocí k odstranění, zmírnění či odvrácení škodlivých následků způsobených krizovou situací nebo její hrozbou.

Legitimizace oprávnění veřejné moci v omezování jednotlivce a ukládání mu povinností vyplývá ze základní povinnosti státu, která je definována čl. 1 ÚZB „Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejích demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je základní povinností státu“ a z povinnosti fyzických a právnických osob podílet se na zajišťování bezpečnosti České republiky dle čl. 3 odst. 2 ÚZB.⁸³

Veřejná moc zasahuje do postavení jednotlivce za pomoci institutu krizových a mimořádných opatření, kterými jsou omezované základní práva a svobody, a taktéž i ukládány povinnosti.

6.1 Práva a povinnosti PO a FO v souvislosti s řešením MU

Řešení mimořádných událostí můžeme rozdělit na řešení MU ve smyslu zákona o IZS a na řešení jiných mimořádných situací. Tyto mimořádné situace nenaplnují kritéria MU a jsou řešeny dle zvláštních právních předpisů, ze kterých vyplývají i zavedená mimořádná opatření. V praxi se jedná například o zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví či o zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19. Zákonem o IZS jsou práva a povinnosti PO a FO při mimořádných událostech upraveny v hlavě I. a II., konkrétně v § 23-26. Fyzické osoby jsou povinny strpět omezení, která vyplývají ze stanovených opatření, poskytovat

⁸³ ČESKO. Čl. 3 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky - znění od 1. 12. 2000. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 27. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-110#cl3>.

informace, provádět záchranné a likvidační práce, atd.⁸⁴ Nicméně plnění povinností, jak je stanoveno v zákoně⁸⁵, může fyzická osoba odmítnout, a to i v případě, pokud by byly *contra legem*, tj. v rozporu s právními předpisy.

Zákon o IZS nezapomíná ani na výjimky, které se týkají poskytování věcné nebo osobní pomoci. Od osobní nebo věcné pomoci jsou osvobozeny osoby, „*kteřé používají výsady a imunity dle mezinárodního práva.*“⁸⁶ „*Od osobní pomoci jsou osvobozeny osoby ve věku do 18 let a od 62 let a osoby zdravotně nezpůsobilé*“⁸⁷ atd. „*Ženám může být nařízena pouze taková osobní pomoc, která není v rozporu se zvláštním právním předpisem*“^{88, 89}

6.2 Práva a povinnosti PO a FO v souvislosti s řešením krizových situací

V této podkapitole budou rozebrány jednotlivé páteřní zákony⁹⁰, kterými jsou ve spojitosti s vyhlášením příslušného krizového stavu přijímána opatření související s řešením krizové situace.

Jak již práce zmiňuje v předchozích kapitolách, krizové situace mohou mít jednak podobu vojenského, tak i nevojenského charakteru. Jejich řešení je pokryto odlišnými zákony. Přejdeme-li k řešení nevojenských KS, tak to je zajištěno oporou v krizovém zákoně, konkrétně se jedná o ustanovení zákona § 5, § 6, §7, § 14 odst. 4, § 29-32 atd. Stěžejním zákonem pro řešení krizových situací vojenského charakteru je potom

⁸⁴Povinnosti fyzických osob jsou vyjmenovány v ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 239/2000 Sb.

⁸⁵Ustanovení § 25 odst. 3 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 27. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239#p25>.

⁸⁶Ustanovení § 26 odst. 1 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2022.

⁸⁷Ustanovení § 26 odst. 2 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2022.

⁸⁸Ustanovení § 26 odst. 3 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2022.

⁸⁹Ustanovení § 26 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 27. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239#p26>.

⁹⁰Páteřními zákony se rozumí krizový zákon, zákon o hospodářských opatřeních pro krizové stavy, zákon o zajišťování obrany, branný zákon.

zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, konkrétněji se jedná o ustanovení § 10-12, § 13-28, § 45-53. Dále je pak pro tento charakter situací využíván zákon č. 585/2004 Sb., branný zákon. Pro řešení obou typů KS je využíván zákon č. 241/2000 Sb., o HOPKS, například se jedná o ustanovení § 20-23, kde jsou zakotvena regulační opatření. V dalších podkapitolách budou probrány jednotlivé zmíněné zákony, na základě, kterých jsou uskutečňované omezení základních lidských práv a svobod při řešení KS.

6.2.1 Krizový zákon

Zásadním zákonem, který upravuje omezení lidských práv a svobod, pravomocí státních orgánů a samosprávných celků v době vyhlášení krizových stavů, je zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení. Zákon vstoupil v platnost 9.8.2000 a nabyl účinnosti dne 1.1.2001.

Krizový zákon v ustanovení § 5 taxativně určuje, která práva mohou být omezena za nouzového stavu nebo stavu ohrožení státu. Zásah do práv je možný pouze v nezbytně nutném rozsahu s tím, že jeho intenzitu a dobu je třeba vždy posuzovat individuálně. Kupříkladu se jedná o omezení práva shromažďovacího dle čl. 19 Listiny. Toto právo lze omezit na území ohroženém či již zasaženém krizovou situací, rovněž lze omezit svobodu pohybu a pobytu dle čl. 14 Listiny.

Co se týče ustanovení § 6 krizového zákona, tak ten taxativně upravuje oprávnění vlády za doby trvání nouzového stavu. Uvedená oprávnění vlády mohou být za doby trvání nouzového stavu v nezbytně nutném rozsahu a na nezbytně nutnou dobu realizována. První skupinu nařízení tvoří opatření týkající se pohybu osob a provádění některých činností. Jedná se například o nařízenou evakuaci osob a majetku z vymezeného území či ukládání pracovní povinnosti. Druhou skupinu tvoří nařízení týkající se především sledování pohybu osob, ochrany státních hranic, vojenské služby či sociální péče. Třetí skupinu představují zákazové kompetence v oblasti oběhu peněžních prostředků. Vláda může kupříkladu za doby trvání nouzového stavu nařídit zákaz provádění veškerých plateb z České

republiky do zahraničí, včetně plateb mezi poskytovateli platebních služeb a jejich pobočkami.⁹¹

Uplatnění nachází krizový zákon i v případě stavu ohrožení státu (jak již bylo zmíněno výše), jestliže se tedy jedná o situaci nevojenského charakteru. Pokud by tomu bylo naopak, tak by využití našel primárně zákon o zajišťování obrany ČR. Nicméně nevylučuje se aplikace krizového zákona ani za situace vojenského charakteru. Je však nutné mít na paměti, že opatření, která budou přijata, nesmí být v rozporu se zákonem o zajišťování obrany ČR. Konkrétní výčet pravomocí vlády za stavu ohrožení státu se nachází v § 7 krizového zákona. Z uvedeného článku vyplývá, že má vláda stejné pravomoci jako za doby trvání nouzového stavu a nadto má přidělena další oprávnění. Jedná se kupříkladu o oprávnění ke kontrole vstupu osob na území státu nebo může uplatnit restriktce i vůči nošení střelných zbraní.⁹²

Ustanovení § 14 pojednává o hejtmanovi kraje (orgán krizového řízení), který v rámci krajské samosprávy představuje nejvýše postavenou osobu. Jak vyplývá z odst. 1, tak je hejtman povinen zajišťovat připravenost kraje na řešení KS. Za tímto účelem mu je zřízen poradní orgán Bezpečnostní rada kraje (vymezení v ustanovení § 24 krizového zákona). V době krizového stavu jsou hejtmanovi vymezeny činnosti, které vykonává (odst. 3). Jedná se o koordinaci záchranných a likvidačních prací apod. Odstavcem 4 je vymezen okruh oprávnění hejtmana nařídit krizová opatření za stavu nebezpečí. Opatření může však nařídit i za doby nouzového stavu a stavu ohrožení státu, pokud nebyla obdobná opatření nařízena již vládou^{93, 94}.

⁹¹Kasan Ondřej, Košinárová Barbora, Modrá Kuttová Milena a Scheithaeuerová Zuzana, Krizový zákon- judikaturní komentář - § 6, CODEXIS publishing, 1.5.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

⁹²Kasan Ondřej, Košinárová Barbora, Modrá Kuttová Milena a Scheithaeuerová Zuzana, Krizový zákon- judikaturní komentář - § 7, CODEXIS publishing, 1.5.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

⁹³Ustanovení § 14 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 13. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240#p14>.

⁹⁴Kasan Ondřej, Košinárová Barbora, Modrá Kuttová Milena a Scheithaeuerová Zuzana, Krizový zákon- judikaturní komentář - § 14, CODEXIS publishing, 1.5.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

„Fyzické osoby pobývající na území České republiky mají právo na nezbytné informace o připravovaných krizových opatřeních k ochraně života, zdraví a majetku.“⁹⁵ Zákonem jsou stanoveny další povinnosti, které musí být za doby krizového stavu fyzickou osobou dodrženy. Často se jedná o významné zásahy do základních práv, např. dle odst. 3 písm. d) vykonávat pracovní povinnosti, je proto důležité, aby bylo takovéto zasahující opatření řádně odůvodněno. Proti uloženým povinnostem se může osoba bránit za situace, kdy by takovým plněním ohrozila vlastní nebo cizí život či zdraví, anebo pokud jsou stanovené povinnosti *contra legem*. Za nesplnění povinností lze ukládat pokuty.⁹⁶

6.2.2 Zákon hospodářských opatření pro krizové stavy

Zákonem o hospodářských opatřeních pro krizové stavy (HOPKS) jsou ukládána regulační opatření, jejichž taxativní úpravu nalezneme v § 21 až 23. Pro představení této kapitoly jsou vybrána pouze některá omezení vyplývající z uvedeného zákona. V § 21 je upraveno to, které povinnosti může uložit za stavu nebezpečí hejtman nebo starosta obce s rozšířenou působností právnickým nebo podnikajícím fyzickým osobám, které mají bydliště, sídlo, místo podnikání nebo sídlo organizační složky podniku v příslušném územním obvodu. Jedná se například o uložení povinnosti regulace prodávaného zboží v obchodní síti. Pravomoci vlády za nouzového stavu jsou potom upraveny § 22. Ta může nařízením kupříkladu přijmout opatření, která mohou omezit nebo zakázat obchodování s kótovanými cennými papíry.⁹⁷ Za stavu ohrožení státu a válečného stavu může vláda nařízením například omezit, zakázat či přikázat vývoz a dovoz vybraných druhů zboží. Své pravomoci má i guvernér České národní banky. Ten může rozhodnutím, které je vyhlášeno formou zákona, kupříkladu stanovit kurs české koruny vůči cizím měnám⁹⁸.

⁹⁵Ustanovení § 31 odst. 1 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) - znění od 1. 2. 2022.

⁹⁶Kasan Ondřej, Košinárová Barbora, Modrá Kuttová Milena a Scheithaeuerová Zuzana, Krizový zákon- judikaturní komentář - § 31, CODEXIS publishing, 1.5.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

⁹⁷Akcí nebo dluhopisů, které byly přijaty k obchodování na organizovaném trhu cenných papírů.

⁹⁸Ustanovení § 23 odst. 3 zákona č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů - znění od 1. 7. 2017.

6.2.3 Zákon o zajišťování obrany

Zajišťování vnitřní a vnější obrany státu je prováděno veřejnými sbory, v některých situacích je však vyžádána i součinnost veřejnosti. Zákonem o zajišťování obrany jsou upraveny povinnosti právnických a fyzických osob v části třetí. Částí čtvrtou, konkrétně Hlavou II, jsou potom upraveny pracovní povinnosti, Hlavou III pracovní výpomoci. Samotné omezení základních lidských práv a svobod je zakotveno v § 53. Tento zákon slouží k řešení vojenských krizových situací. Účinnost nabyl dne 1.12.1999.

Fyzické a právnické osoby jsou dle § 10,11 například povinny poskytovat věcné prostředky pro zajištění obrany ČR, uposlechnout výzvy k dodání věcných prostředků k prověření opatření pro zabezpečení obrany státu. Zákonem jsou upraveny podmínky uložení pracovní povinnosti (§ 21) a také rozsah pracovní výpomoci (§ 24). Omezení základních lidských práv je upraveno § 53, ten v odst. 1 stanovuje, že: *„K zajištění obrany státu za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu se v nezbytně nutné míře omezuje svoboda pohybu a pobytu a právo pokojně se shromažďovat.“*⁹⁹ Omezení práva pokojně se shromažďovat je blíže popsáno v kapitole 7.3. V čem spočívá jeho omezení, je vymezeno v § 53 odst. 3. Omezení svobody pohybu a pobytu je popsáno v kapitole 7.1 s tím, že jeho omezení spočívá v povinnostech stanovených v § 53 odst. 2.¹⁰⁰

6.2.4 Branný zákon

Branný zákon nabyl účinnosti dne 1.1.2006 (s výjimkou ustanovení § 39, který nabyl účinnosti 1.12.2004). Ve své první části vysvětluje pojem branné povinnosti, kterou je: *„povinnost státního občana České republiky plnit úkoly ozbrojených sil České republiky, zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené tímto*

⁹⁹Ustanovení § 53 odst. 1 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 13. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-222#p53-1>.

¹⁰⁰Ustanovení § 53 odst. 2 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 5. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-222#p53>.

*zákonem.*¹⁰¹ Branná povinnost vzniká občanovi ode dne, v němž dosáhne věku 18 let. Osobě starší 18 let, která nabyla státní občanství České republiky, vzniká povinnost ode dne nabytí státního občanství. Tímto zákonem byla mimo jiné zrušena základní služba a povinné vojenské cvičení, jež dříve sloužilo jako hlavní zdroj vojáků v záloze. Po přijetí tohoto zákona je branná povinnost v míru vykonávána dobrovolně. Princip dobrovolnosti se však vytrácí, pokud je vyhlášen SOS nebo VS.

Částí čtvrtou branného zákona je upravená vojenská činná služba za SOS a VS. Mimořádná služba, kterou je vojenská činná služba, trvající nejdéle tři měsíce (ustanovení § 16) po zrušení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. Je vykonávána vojáky na vojenském cvičení, vojáky, kteří vykonávají službu v operačním nasazení nebo vojáky ve služebním poměru ode dne vyhlášení SOS nebo VS. Konkrétní úpravu nalezneme v ustanovení § 15, který pak mimo jiné upravuje i nástup na mimořádnou službu vojáků v záloze. Samotné zproštění výkonu mimořádné služby je potom upraveno v ustanovení § 17.¹⁰²

Část šestou branného zákona tvoří některá opatření související s vyhlášením SOS nebo VS. Výběrové doplnění ozbrojených sil je upraveno v ustanovení § 22a, který říká že: *„Po vyhlášení stavu ohrožení státu může ministerstvo nařídit výběrové doplnění stanovených vojenských útvarů povoláním předurčených vojáků v záloze k výkonu mimořádné služby podle potřeb ozbrojených sil.*¹⁰³ K hlavní problematice, kterou je mobilizace a demobilizace ozbrojených sil, se vztahuje ustanovení § 23. Samotný pojem mobilizace má původ v latině, znamená to uvést někoho či něco v pohyb. V tomto případě se jedná o hromadné povolání záložníků do mimořádné služby za účelem navýšení počtu ozbrojených sil (ustanovení § 23 odst. 1). Občané, kteří mají brannou

¹⁰¹Ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 6. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-585#p1-1>.

¹⁰²Část 4 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 6. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-585#cast4>.

¹⁰³Ustanovení § 22a zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 13. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-585#p22a>.

povinnost, tj. občané starší 18 let a mladší 60 let, musí mimo jiné dle zákona po dobu SOS nebo VS disponovat souhlasem k cestování do zahraničí. Zákon nezapomíná ani na výjimky vztahující se k branné povinnosti, které se týkají například poslanců a senátorů Parlamentu, členů bankovní rady ČNB nebo těhotných žen, celý výčet je obsažen v ustanovení § 25.¹⁰⁴

¹⁰⁴Část 6 zákona č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 6. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-585#cast6>.

7. Demonstrativní výčet práv, která mohou být omezena za krizových situací

Pro demonstraci jsem vybrala práva, která bývají nejčastěji omezována právě za krizových situací. Jak se potvrdilo za pandemie COVID-19, tak vládními opatřeními bylo nejčastěji omezováno právo svobody pohybu a pobytu, které je zástupcem základních lidských práv, jež chrání jednotlivce před zásahy do osobní svobody. Právě proto mu bude v kapitole věnována pozornost. Dalším hojně omezovaným právem za pandemie bylo právo pokojně se shromažďovat. Toto právo patří mezi práva politická a je základem pro realizaci dalších práv. V kapitole je rozebráno rovněž právo na nedotknutelnost osoby a jejího obydlí. Typickým příkladem omezování zmíněného práva je situace, kdy je prováděna evakuace. Všechna zmíněná práva mají rovněž zakotvení i v mezinárodních smlouvách o lidských právech.

7.1 Svoboda pohybu a pobytu

Svoboda pohybu a pobytu je jedním ze základních práv, které chrání jednotlivce před zásahy do osobní svobody. Demokratickými státy bylo toto právo zakotveno především v reakci na dějepisný institut nevolnictví. V ústavách evropských států chybí zakotvení svobody pohybu a pobytu pouze zřídka. Svoboda pohybu a pobytu je v Listině zaručena čl. 14, který je poměrně rozsáhlý. Svobodou pohybu se rozumí svoboda se volně pohybovat na území ČR, právo toto území opustit, a i se na něj vrátit. Právo je však přiznáno jen tomu, kdo se na území ČR zdržuje oprávněně. U subjektů nositelů tohoto práva se odlišuje míra jeho zajištěnosti, která záleží na tom, zda se jedná o občana, cizince z Evropské unie nebo cizince z jiných zemí.¹⁰⁵ Právo je garantováno i na mezinárodní úrovni kupříkladu v úmluvách MPOPP a ÚOLPZS, jenž mimo to také obsahují důvody, za kterých lze tato práva omezit. Takovými důvody jsou potom například ohrožení

¹⁰⁵Bartoň M. a kolektiv: Základní práva. Praha: Leges, 2016, s. 360-365.

národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti nebo také udržení veřejného pořádku či ochrana zdraví.¹⁰⁶

Existence svobody pohybu a pobytu je nepostradatelným předpokladem pro možnost výkonu dalších práv, zejména třeba o právo podnikat nebo o právo na vzdělání. Nezbytné je dále zdůraznit souvislost mezi svobodou pohybu a pobytu a ostatními základními právy jako je například nedotknutelnost osoby. Obdobně jako majorita práv, tak i svoboda pohybu a pobytu není absolutním právem, a lze jej v určitých případech a za určitých podmínek omezit.

Omezení je přípustné za splnění určitých podmínek, které musejí být splněny současně. Omezení musí být nezbytné, omezení musí být stanoveno v zákoně a nezbytnost omezení musí sledovat některý z taxativně vyjmenovaných zájmů. Limity pro omezení jsou dány výčtem případů (v Listině čl. 14 odst. 3), musí však platit, že omezení nepopře samotnou podstatu práva. Každý zásah svobody pohybu a pobytu musí být učiněn výhradně formou zákona. Omezení musí být nevyhnutelné. Jinými slovy, musí existovat pádné přesvědčení, že daného cíle nelze dosáhnout jinak než tím, že intenzita zásahu by měla být přiměřená sledovanému cíli.¹⁰⁷

7.2 Právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí

Listina garantuje právo na nedotknutelnost osoby ve svém čl. 7. Zásah do nedotknutelnosti osoby znamená, že je porušena lidská integrita, ať již fyzická, tak i psychická. Příkladem porušení integrity může být způsobení zranění či pouhé způsobení bolesti. Ustanovení zmíněného článku počítá s tím, že právo může být omezeno, nicméně pouze za podmínek, které jsou stanoveny zákonem.

V kontextu Listiny nabývá právo na nedotknutelnost osoby největšího uplatnění ve zdravotnictví. Z ústavního principu nedotknutelnosti osoby vyplývá zásada svobodného rozhodování v otázkách péče o vlastní zdraví.

¹⁰⁶KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 1073-1077.

¹⁰⁷KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 1073-1077.

To znamená, že každý člověk má právo se rozhodnout jak, a v jaké míře se podrobí lékařským zákrokům. Zdravotní zákroky jsou zásahem do fyzické nebo duševní integrity pacienta a lze je provádět pouze za podmínek stanovených zákonem. Příkladem jsou situace uvedené (§ 23 zákona č. 86/1992 Sb., o péči a zdraví lidu), kdy mohou být provedeny lékařské úkony i bez souhlasu občana. Klíčovým pojmem je v této oblasti informovaný souhlas, který je definován Úmluvou o lidských právech a biomedicíně¹⁰⁸, která mimo jiné stanoví, že jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví je možný pouze právě se zmíněným souhlasem dotčené osoby (čl. 5). Nejedná se o právo absolutní. V některých případech do něj ale zasáhnout lze, například pokud je zásah nutný v rámci ochrany veřejného zdraví. Může se jednat kupříkladu o povinné očkování.¹⁰⁹

Listina garantuje ochranu obydlí ve svém článku 12 odst. 1. Obydlím je myšleno místo, kde se může stáhnout do soukromí. Však i toto právo může být za určitých situací omezeno, zejména při sledování legitimních cílů jako je kupříkladu ochrana života nebo zdraví osob. Právo je garantováno rovněž článkem 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. K zásahům do výkonu tohoto práva hovoří Úmluva následovně v článku 8 bodu 2. Své místo má i v mezinárodním paktu o občanských a politických právech.¹¹⁰

V praxi se s omezením práva na nedotknutelnost osoby a s omezením práva nedotknutelnost obydlí setkáme zejména při evakuaci osob¹¹¹, při které mohou být osoby, kterých se situace bezprostředně týká (osoby ohrožené na životě a zdraví), omezeni na svých právech a svobodách.

7.3 Právo pokojně se shromažďovat

Právo pokojně se shromažďovat je jedním z politických práv, které je ústavně zaručeno Listinou čl. 19 odst. 1. Mimo jiné funguje jako prostředek realizace

¹⁰⁸Smlouva z roku 1997 byla sjednaná v rámci Rady Evropy.

¹⁰⁹Bartoň M. a kolektiv: Základní práva. Praha: Leges, 2016, s. 255-257.

¹¹⁰Čl. 17 vyhlášky č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 3. 1. 1976.

¹¹¹Evakuací osob se zabezpečuje přemístění osob z míst ohrožených mimořádnou událostí do míst, která zajišťují náhradní ubytování.

dalších práv. Jedná se o práva, jako jsou například právo na výměnu informací a názorů, nebo také právo svobody projevu. Spojitost těchto práv nacházíme zejména mezi projevem jednotlivce a prezentováním jeho názoru. Ústavní ochrana se týká shromáždění, které je pokojné, tím se rozumí takové shromáždění, kde nebudou účastníci ozbrojeni, nebudou ostatní jednotlivci znepokojovali či pohoršovat apod.¹¹²

Samotné omezení práva je možné, když jiný chráněný zájem kolidující s tímto právem převáží na důležitosti. Z úpravy (čl. 19 odst. 2) vyplývá, že omezit lze shromáždění, která se konají na veřejných místech s tím, že v uvedeném článku nalezneme i taxativní výčet chráněných zájmů. Co se týče tohoto výčtu, tak ten vychází z mezinárodních úmluv o ochraně lidských a občanských práv, především pak z požadavků vyplývajících z MPOPP, které náš zákonodárce z většiny přebíral. Přípustnost omezení je opět jako u jiných práv vázána na formu zákona.

MPOPP hovoří o právu svobodně se shromažďovat ve svém článku 21, s tím, že za výjimek připadá omezení práva v úvahu.¹¹³ Úpravu práva lze nalézt i v ÚOLPZS, konkrétně se jedná o článek 11 s názvem Svoboda shromažďování a sdružování, který obdobně jako MPOPP uvádí, že omezení mohou být stanovena zákonem.¹¹⁴

¹¹²KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 1128-1129.

¹¹³Čl. 21 vyhlášky č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 3. 1. 1976.

¹¹⁴Čl. 11 sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících - znění od 1. 8. 2021.

8. Ochrana základních práv ze strany orgánů veřejné moci

Existence základních práv a svobod by bez možnosti jejich vynucení postrádala smysl. To samé platí i pro kontrolní orgány, které by neměly co kontrolovat. Je tedy důležité, aby existovaly oba dva systémy v závislosti na sobě, jinak by jeden bez druhého neplnil svůj účel. Ústavní soud několikrát zdůraznil, že smyslem ústavního pořádku není pouze úprava základních práv a svobod, ale také povinnost orgánů veřejné moci interpretovat a aplikovat právo. Formou ochrany základních práv je tedy i ústavně konformní výklad všech právních předpisů (vysvětlen blíže v další podkapitole).¹¹⁵

Základním předpisem, který se v našem právním řádu věnuje právu na soudní nebo jinou právní ochranu, je Listina, konkrétně část pátá. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny stanoví, že se „každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“.¹¹⁶ Ústavou je pak moc soudní upravena v hlavě čtvrté.¹¹⁷ Co se týče soudů, tak ty jsou na jejím základě (čl. 90) povolány především k poskytování ochrany právům.¹¹⁸

Soudní systém České republiky je tvořen Ústavním soudem České republiky a soustavou obecných soudů. Soustava obecných soudů je tvořena Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem, vrchními soudy, krajskými soudy a soudy okresními. Výkon soudnictví však předpokládá v rámci soudního řízení i činnost jiných orgánů nebo subjektů. Jedná se například

¹¹⁵Bartoň M. a kolektiv: Základní práva. Praha: Leges, 2016, s. 120-121.

¹¹⁶ Čl. 36 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 22. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2#cl36>.

¹¹⁷ Čl. 4 Ústavy je zakotveno, že základní práva jsou pod ochranou soudní moci.

¹¹⁸ Čl. 90 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění od 1. 6. 2013. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 22. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1#cl90>.

o advokáty, notáře, exekutory, státní zástupce, ale i znalce či tlumočníky¹¹⁹, dále však i o instituci veřejného ochránce práv neboli ombudsmana.¹²⁰

8.1 Způsob aplikace lidských práv obecnými soudy

Ochrana základních práv před obecnými soudy hraje důležitou roli. V tomto kontextu je hojně využíván princip subsidiarity, který strukturuje vztah mezi vyššími a nižšími soudy, a zároveň z něj vyplývá, že lidská práva mají být aplikována všemi soudy. Jednou z povinností obecných soudů je užívání ústavních norem o ochraně lidských práv. Teoretické koncepty aplikace lidských práv jsou rozlišeny zejména na dvě následující. První z nich je nepřímé působení základních práv neboli ústavně konformní výklad podústavních předpisů a druhou je přímá aplikace lidských práv.¹²¹

Přímá aplikace je méně častou a celkem problematickou, zejména pokud řeší vztahy horizontální, tedy mezi subjekty soukromého práva. Aplikace ve vertikálních vztazích, tedy mezi jednotlivci a orgány veřejné moci, problematická však nebývá. Jedná se o standardní řešení. Přímá aplikace je využívána v případech, kdy zákon danou otázku neupravuje. Přerušování řízení a předání věci Ústavnímu soudu je příhodné, pokud není daná otázka upravena ústavně konformně nebo nelze zákon ústavně konformně vyložit.¹²²

Ústavně konformní interpretace zákona či jiného podústavního předpisu znamená, že je nutné zvolit takovou interpretaci předpisu, která není v rozporu se základními právy. Obecné soudy jsou tedy povinné zohlednit lidsko-právní kontext a ujistit se, že jejich výkladem a aplikací práva nebudou porušena základní lidská práva.¹²³ Ústavním soudem bylo vysloveno v nálezu

¹¹⁹Hlavsa, P., Stavinohová, J. Civilní proces a organizace soudnictví, Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 117 a následující, ISBN 80-210-3271-5.

¹²⁰Zákonem č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, byla zřízena instituce veřejného ochránce práv. Posláním ombudsmana je ochrana osob před jednáním úřadů a ostatních institucí.

¹²¹Kratochvíl, J.: Lidská práva v praxi obecných soudů. Praha: Leges 2020, s. 9-36.

¹²²Kratochvíl, J.: Lidská práva v praxi obecných soudů. Praha: Leges 2020, s. 22-36.

¹²³Kratochvíl, J.: Lidská práva v praxi obecných soudů. Praha: Leges 2020, s. 16-22.

Pl. ÚS 48/95, že ústavně konformní interpretace zákona má přednost před jeho zrušením.¹²⁴ To platí jak pro soudy obecné, tak pro Ústavní soud.

V praxi se často setkáváme s tím, že obecné soudy využívají judikatury Ústavního soudu nebo Evropského soudu pro lidská práva. Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu (pro všechny orgány i osoby) plyne z čl. 89 odst. 2 Ústavy. Závazností je myšlena závaznost kasační tzn., že již není prostor pro zpochybňování takových závěrů, ale i závaznost precedenční tzn., že z nálezu vyplývá závaznost nosných důvodů i pro skutkově obdobné budoucí případy.¹²⁵

8.2 Ochrana základních práv a svobod v řízení před Ústavním soudem

Ústavní soud (dále jen „ÚS“) je institucí stojící mimo soudní systém obecných soudů se sídlem v Brně. Jeho kompetencí je garance ústavnosti právního řádu a poskytování ochrany základním lidským právům. Taxativní výčet rozhodovací činnosti ÚS je vymezen čl. 87 Ústavy.¹²⁶ Dle čl. 83 Ústavy charakterizován jako orgán ochrany ústavnosti. Ústava ČR předpokládá, že Ústavní soud by měl být orgánem jak kontroly konkrétní¹²⁷ ústavnosti, tak kontroly abstraktní¹²⁸ ústavnosti. Kontrola ústavnosti může být prováděna jak předběžně, tak následně. Typicky se kontrola koná v průběhu legislativního procesu při přezkoumávání mezinárodních smluv, a dále v rozhodování o ústavních stížnostech fyzických osob (popřípadě právnických).¹²⁹ Ústavní soud je tvořen patnácti soudci rozhodujícími ve čtyřech tříčlenných senátech nebo v plénu. Soudci ÚS jsou jmenováni se souhlasem Senátu prezidentem republiky na dobu deseti let.

¹²⁴Nález Ústavního soudu ze dne 26.3.1996 Pl. ÚS 48/95.

¹²⁵Kratochvíl, J.: Lidská práva v praxi obecných soudů. Praha: Leges 2020, s. 41

¹²⁶ Čl. 87 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění od 1. 6. 2013. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 22. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1#f1471368>.

¹²⁷Kontrola ústavnosti zákonů či jiných podzákonných právních předpisů spojena s nějakým případem nebo s aplikací konkrétního zákona.

¹²⁸Přezkum ústavnosti zákonů či jiných podzákonných předpisů, předmětem přezkumu je pouze ústavnost.

¹²⁹GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5., s. 232-250, [cit. 2023-01-22].

8.2.1 Návrh k Ústavnímu soudu na zrušení zákona

Jak zaznělo v předchozí kapitole, povinností obecných soudů je snaha o ústavně konformní výklad zákona. Pokud je však zákon nejasný a neumožňuje jiný než protiústavní výklad, je nutné věc postoupit Ústavnímu soudu s tím, že zmíněná povinnost je uložena obecným soudům na základě Ústavy.¹³⁰ Pokud je obecný soud schopen identifikovat určité části zákona, které brání ústavně konformnímu výkladu, může Ústavnímu soudu konkretizovat tu část zákona, u které vyžaduje zrušení. Nastávají však i případy, kdy v zákoně namísto protiústavní části něco naopak chybí. V tomto případě je příčinou porušení základních práv opomenutí zákonodárce, a vzniká tak tzv. protiústavní mezera. Druhý případ je, co se týče procesu řešení, mnohem náročnější, a to především z důvodu, že Ústavní soud nemá pravomoci takové mezery vyplňovat.¹³¹

Ustanovení § 64 zákona 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „ZÚS“) se věnuje řízení o návrhu na zrušení zákona (odst. 1), jeho jednotlivých ustanovení a zrušení jiného právního předpisu či jeho částí (odst. 2). Jak bylo řečeno, kontrola ústavnosti je jednou z hlavních úkolů Ústavního soudu, a také jednou z nejdůležitějších kompetencí, proto v otázkách o zrušení zákona či jeho jednotlivých částí rozhoduje ústavní soud v plénu.¹³² Kdo je oprávněn podat návrh na zrušení zákona či jednotlivých ustanovení vyjmenovává odst. 1. Výčet subjektů oprávněných podat návrh na zrušení jiného právního předpisu či jeho jednotlivých ustanovení upravuje odst. 2.¹³³

Postup řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů je upravován § 68 ZÚS. Pokud není dán důvod pro odmítnutí návrhu¹³⁴ a nevzniknou důvody pro zastavení

¹³⁰Na základě čl. 95 odst. 2 Ústavy, ustanovení také v ustanovení § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

¹³¹Kratochvíl, J.: Lidská práva v praxi obecných soudů. Praha: Leges 2020, s. 37-40.

¹³²Plénium je usnášeníschopné, pokud je přítomno alespoň deset soudců. Ke zrušení zákona rozhoduje většinou hlasů a v některých případech je k přijetí rozhodnutí dosažení kvalifikované většiny alespoň devíti hlasů.

¹³³Bambušková Vendula, Drábek Jan, Scheithauerová Zuzana, Tobolková Adéla, Žižlavská Jana a Žmolíková Darina, Zákon o Ústavním soudu- judikaturní komentář - § 64, CODEXIS publishing, 1.10.2021 [cit. 2023-2-21] Převzato z CODEXIS®, doplnku LIBERIS®.

¹³⁴Odmítnutí dle ustanovení § 43 ve spojení s § 66 ZÚS.

řízení¹³⁵, dojde k meritornímu projednání věci. Ústavním soudem je zejména zkoumáno, zda je možné na napadený předpis nebo jeho ustanovení využít ústavně konformní interpretaci či nikoliv. Dojde-li ÚS k závěru, že je napadený předpis v rozporu se základními právy a svobodami nebo hrozí, že do nich zasáhne, předpis či dané ustanovení zruší. Ústavní soud přistupuje k takovému předpisu jeho odstraněním za pomoci nálezu, ve kterém je stanoven den, k němuž se napadený předpis zrušuje. Nález Ústavního soudu je vykonatelný dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů a působí ex nunc^{136,137}. Vedle posuzování napadeného ustanovení Ústavní soud také zkoumá to, zda byl zákon přijat ústavně předepsaným způsobem a v mezích Ústavou stanovených kompetencí. Zde se jedná o kontrolu abstraktní.

8.2.2 Ústavní stížnost

Stejně jako tomu je v rámci ochrany práv před obecnými soudy, tak i ochrana ze strany Ústavního soudu nastává subsidiárně. Subjekt, jehož právo je zasaženo, se může obrátit na Ústavní soud v případě, že nastane situace, kdy nemůže použít žádné procesní prostředky právní ochrany zasaženého práva. Možností obrany dotčeného subjektu je podání ústavní stížnosti. Jedná se o speciální procesní prostředek¹³⁸, který slouží k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod na vnitrostátní úrovni a lze ho spojit s návrhem na zrušení právního předpisu.¹³⁹ Zákonem o Ústavním soudu je pak v § 72 upraveno, kdo může podat ústavní stížnost. Jednou z podmínek podání předmětné stížnosti je například nutné zastoupení stěžovatele advokátem.

Forma rozhodnutí o ústavní stížnosti je v podobě nálezu nebo usnesení. Meritorně se rozhoduje nálezem a v ostatních věcech usnesením. Pokud Ústavní soud stížnosti vyhová, zruší napadené rozhodnutí orgánu veřejné

¹³⁵Například zastavení řízení z důvodu pozbytí platnosti rozporovaného ustanovení či celého právního předpisu.

¹³⁶Od svého počátku.

¹³⁷Bambuškova Vendula, Drábek Jan, Scheithauerová Zuzana, Tobolková Adéla, Žižlavská Jana a Žmolíková Darina, Zákon o Ústavním soudu- judikatorní komentář - § 68, CODEXIS publishing.

¹³⁸Ústavní soud rozhoduje o ústavní stížnosti na základě § 87 odst. 1 písm. d) Ústavy ČR.

¹³⁹Klíma, K. Ústavní právo. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 677 ISBN 80-7380-000-4.

moci, a ve svém nálezu uvede, jakým způsobem, a které předmětné ústavně zaručené právo či svoboda bylo porušeno.¹⁴⁰

8.2.3 Rozhodnutí Ústavního soudu a jejich závaznost

Zákonem o Ústavním soudu je stanoveno, že ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem, v ostatních věcech, především tedy procesních, rozhoduje usnesením. V případech, kdy senát se svou rozhodovací pravomocí dojde k závěru odchylovajícímu se od právního názoru Ústavního soudu, zaujme plénum Ústavního soudu stanovisko.

Nálezy a usnesení musí být dle zákona patřičně odůvodněny a musí obsahovat poučení, že se proti nim nelze odvolat.¹⁴¹ Aby byly nálezy vykonatelné, je zapotřebí jejich publikace¹⁴², která se provádí skrze Sbírku zákonů nebo Sbírku nálezů a usnesení Ústavního soudu. Co se týče vykonatelnosti nálezů, tak ta je upravena rozdílně. U nálezů s obligatorní publikací je vykonatelnost dnem jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů, pokud není Ústavním soudem rozhodnuto jinak. Další kategorií jsou nálezy vykonatelné jejich vyhlášením (například žaloba proti prezidentu republiky) a nálezy ve věcech ostatních, které jsou vykonatelné dnem doručení písemného vyhotovení účastníkům.¹⁴³

¹⁴⁰Bartoň M. a kolektiv: Základní práva. Praha: Leges, 2016, s. 112-129.

¹⁴¹Ustanovení § 54 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 30. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-182#p54>.

¹⁴²v ustanovení § 57 ZÚS jsou stanoveny nálezy pro které je publikace obligatorní.

¹⁴³Ustanovení § 58 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu - znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 30. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-182#p58>.

9. Omezení lidských práv a svobod v době pandemie COVID-19

Názornou ukázkou, jak v praxi funguje omezování lidských práv, nám poskytla pandemie COVID-19. Za nouzového stavu jsme se potýkali s mnoha usneseními vlády o přijetí krizových opatření, které se rychle měnily v čase, byly nesystematické a mnohdy postrádaly i svého smyslu. V této kapitole jsem vybrala pár příkladů takových opatření, na kterých lze prezentovat praktický náhled na restrikce lidských práv za krizových situací.

Podíváme-li se na omezování lidských práv po světě, tak zjistíme, že se pandemie promítla ve výskytu uplatňování cenzury. Bránění šíření informací o výskytu onemocnění COVID-19 bylo praktikováno například v Číně, kde pandemie vypukla. Například v Jemenu nebo Jordánsku byl vydán zákaz o tisku novin. V Turecku nebo Venezuele byli zatýkáni novináři ale i zdravotníci, kteří kritizovali vládní postupy při boji s nákazou. Mezinárodními organizacemi po celém světě byli lidé varováni před zneužíváním moci, a to zejména ve státech, kde nejsou zavedeny demokratické režimy.¹⁴⁴

9.1 Pojem COVID-19

Onemocnění koronavirem (COVID-19) je infekční nemoc způsobená virem SARS-CoV-2. Koronavirus způsobuje různé zdravotní potíže, od žádných projevů příznaků, přes kašel, až po akutní respirační syndrom. Nemoc se šíří nejčastěji kapénkami, tedy vzduchem. První případ výskytu onemocnění byl zaregistrován v čínském městě Wu-chan na konci roku 2019.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Roth, Kenneth. How Authoritarians Are Exploiting the COVID-19 Crisis to Grab Power. Human Rights Watch [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2020/04/03/how-authoritarians-are-exploiting-covid-19-crisis-grab-power>.

¹⁴⁵ Coronavirus disease (COVID-19). World Health Organization [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1.

9.2 Omezení práva pokojně se shromažďovat za doby pandemie

V této podkapitole se nebudu zaměřovat na jedno konkrétní nařízení vlády České republiky, ale zaměřím se na omezení práva pokojně se shromažďovat v rovině obecné. Usnesení vlády České republiky ze dne 26. října 2020 č. 1102 omezilo mimo jiné právo pokojně se shromažďovat, a to následovně: „...shromáždění se může účastnit celkem nejvýše 100 účastníků, a to ve skupinách po nejvýše 20 účastnících a při zachování rozestupů mezi skupinami účastníků alespoň 2 metry, přičemž každý účastník je povinen mít ochranný prostředek dýchacích cest (nos, ústa), který brání šíření kapének“¹⁴⁶ s tím, že usnesení mělo účinnost ode dne 28. října 2020 do dne 3. listopadu 2020. Dalšími usneseními byly například zakázány hromadné akce od určitého počtu osob, které se mimo jiné týkaly i bohoslužeb či jiných náboženských akcí.¹⁴⁷ Tudíž bylo mimo jiné dotčeno i právo svobodně projevat své náboženské vyznání, které je zakotvené čl. 16 odst. 1 Listiny. Tímto článkem je zakotvena svoboda tzv. vnějšího projevu náboženství, která mimochodem spadá pod obecnou svobodu projevu (čl. 17 Listiny).¹⁴⁸

Pokud aplikujeme test proporcionality na zmíněná vládní nařízení zjistíme, že vláda omezila právo pouze s odkazem na ÚZB s tím, že v usnesení vlády ze dne 12. října 2020, č.1021 (účinné od 14. října 2020 do dne 3. listopadu 2020) stanovilo článkem II bodem 6, že je omezeno právo pokojně se shromažďovat na 500 účastníků.¹⁴⁹ Nicméně je nutné zmínit, že mimo omezení práva pokojně se shromažďovat (čl. 19 odst.1 Listiny) bylo tímto nařízením navíc omezeno právo svobodně projevat své náboženství (čl.16 odst.1 Listiny). Dle komentářové literatury KLÍMA, Karel a kol. Komentář k Ústavě a Listině, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 961 je omezení výkonu náboženských práv nutné podrobit testu proporcionality, nikoli pouze testu racionality. Omezení

¹⁴⁶Usnesení č. 431/2020 Sb., vlády České republiky č. 1102 o přijetí krizového opatření - znění od 28. 10. 2020.

¹⁴⁷Usnesení č. 957/2020 Sb., vlády České republiky č. 1021 o přijetí krizového opatření - znění od 14. 10. 2020.

¹⁴⁸Bartoň M. a kolektiv: Základní práva. Praha: Leges, 2016, s. 327-340

¹⁴⁹Bod 2. článek 6 usnesení č. 957/2020 Sb., vlády České republiky č. 1021 o přijetí krizového opatření - znění od 14. 10. 2020.

zmíněného práva svobodně projevovat své náboženství, bylo vyjádřeno omezením výkonu bohoslužeb. Nesystematičnost nařízení lze spatřovat mnohem výrazněji v usnesení vlády č. 1375 ze dne 23. prosince 2020 (účinné ode dne 27. prosince 2020 do dne 10. ledna 2021), které omezilo bohoslužby na počet míst a to tak, že zabráno mohlo být pouze 10 % míst k sezení.¹⁵⁰ Přejdeme-li ke kritériu vhodnosti, tak vláda ČR například usnesení č. 1021 a usnesení č. 1375, tedy usnesení č. 12 ze dne 7. ledna 2021¹⁵¹ odůvodnila výskytem koronaviru. To však nelze považovat za dostatečné, protože takovéto odůvodnění nezohledňuje fakt, že například každý kostel je jinak veliký. Nelze tvrdit, že je stejná frekvence přenosu koronaviru v katedrále o velikosti 2500 m² jako v kostele s jednou tak menší velikostí, a to i při zohlednění počtu míst k sezení. Však čím se vylučuje tvrzení, že kostel jednou tak menší než ten druhý by nemohl mít stejný počet míst k sezení. Pokud má takové usnesení obstát, mělo by odkazovat na velikost daného prostoru. Co se týče kritéria potřebnosti, tak Vládou ČR nebyly předvedeny žádné studie ohledně šíření koronaviru. Omezení tedy nebyla založena na datech, ale pouze na tom, že se vyskytuje onemocnění COVID-19.

Vláda za pandemie vydávala usnesení, která byla velmi proměnlivá. Z toho důvodu soudy nestíhaly reagovat na správní žaloby¹⁵² (ve věci zrušení usnesení týkajících se pandemie COVID-19) fyzických a právnických osob. Obecnými soudy, ale i Ústavním soudem, byly rušeny nařízení vlády z důvodu řádného neodůvodnění. Samotná usnesení byla sice časově vymezena, ale neustále se řetězila, tudíž se takový stav omezení stále prodlužoval. Jak ale plyne ze zahraničních judikátů a principů omezování práv, tak takovéto zásahy by měly být časově omezené a řádně odůvodněné.¹⁵³

¹⁵⁰Bod 4. písm. b) usnesení č. 595/2020 Sb., vlády České republiky č. 1375 o přijetí krizového opatření - znění od 23. 1. 2021.

¹⁵¹Usnesení č. 9/2021 Sb., vlády České republiky č. 12 o změně krizových opatření - znění od 11. 1. 2021.

¹⁵²Žaloba proti rozhodnutí správního orgánu umožňující soudní moci přezkum činnosti moci výkonné, která spočívá v autoritativním rozhodování o právech a povinnostech.

¹⁵³Může covid-19 způsobit konec demokracie, jak ji známe?. Advokátní deník [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/02/14/muze-covid-19-zpusobit-konec-demokracie-jak-ji-zname/>.

9.3 Některá zrušená usnesení vlády

Jak již bylo řečeno, nedostatečně odůvodněná opatření vedla k jejich zrušení, a to jak soudem Ústavním, tak i soudy obecnými. Jedním z takových případů je zrušení části usnesení vlády č. 31/2021 Sb., konkrétně bodu I./1., který zakazoval (s účinností ode dne 30. ledna 2021 do 14. února 2021) „*maloobchodní prodej a prodej a poskytování služeb s výjimkou konkrétních provozoven.*“¹⁵⁴ Napadený bod usnesení byl zrušen Ústavním soudem nálezem sp. zn. Pl. ÚS 106/20¹⁵⁵ pro jeho neodůvodněnost. Řádné odůvodnění znamená, že by měly být dostupné (a Ústavním soudem přezkoumatelné) informace, na základě kterých vláda tak či onak rozhodla. Vláda se v daném opatření odkázala pouze na negativní vývoj pandemické situace, jak již ale zaznělo v předešlé kapitole 5.2 o testu proporcionality. Tak kritérium vhodnosti je kritériem empirickým zkoumajícím, zda přezkoumávané opatření pomáhá dosáhnout vytyčeného cíle či nikoliv. Odůvodnění přijetí krizového opatření negativním vývojem pandemické situace tedy nepřipadá v úvahu, protože nevypovídá o vztahu mezi cílem a zvoleným opatřením, pouze blíže specifikuje legitimní cíl. Ústavním soudem byl učiněn závěr, že napadeným bodem I./1. byl porušen čl. 1 odst. 1 Ústavy, kterým je mimo jiné stanoveno, že je Česká republika svrchovaným a demokratickým právním státem¹⁵⁶, dalším porušeným článkem byl čl. 2 odst. 3 Ústavy, který mimo jiné říká, že státní moc lze uplatňovat pouze v mezích zákona¹⁵⁷. Porušeno bylo také ustanovení článku . 4 odst. 4 Listiny, kterým je stanoveno, že musí být šetřeno podstaty práv a svobod¹⁵⁸, a to ve spojení s čl. 26 odst. 1 Listiny, které říká, že každý má právo podnikat či provozovat jinou hospodářskou činnost.¹⁵⁹

¹⁵⁴bod 1. bod 1. usnesení č. 31/2021 Sb., vlády České republiky č. 78 o přijetí krizového opatření - znění od 9. 2. 2021.

¹⁵⁵Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 106/20 .

¹⁵⁶Celé znění lze nalézt v čl. 1 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění od 1. 6. 2013.

¹⁵⁷Celé znění lze nalézt v čl. 2 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky - znění od 1. 6. 2013.

¹⁵⁸Celé znění lze nalézt v čl. 4 odst. 4 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021.

¹⁵⁹Celé znění lze nalézt v čl. 26 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky - znění od 1. 10. 2021.

Závěr

Tématem práce byla problematika lidských práv a jejich restrikcí za krizových situací. Věřím, že definování pojmů z oblasti krizové, pomohlo čtenáři porozumět základům tohoto tématu. Jedním z cílů práce bylo představit, kam až sahá moc státu vůči jednotlivci. Domnívám se, že práce objasnila, kde jsou mantinely v omezování lidských práv veřejnou mocí, a že také osvětlila to, že nad veřejnou moc dozírá ústavně zakotvený soudní systém, který funguje jako nástroj ochrany práv jednotlivců. Práce také poukázala na praktické příklady, které souvisely s řešením nouzového stavu za doby pandemie COVID-19. Zároveň i fakticky popsala zrušení vybraného nesprávně odůvodněného opatření vlády. Problematika hledání hranic omezování lidských práv by se jistě dala řešit mnohem komplexněji, mým cílem nebylo vypracovat zevrubnou práci, kde by byly zohledněny všechny aspekty a detaily.

Práce využívala zejména české právní úpravy a judikatury, avšak využito bylo i právní úpravy na mezinárodní úrovni, a to zejména pro účely demonstrace zakotvení lidských práv právě v těchto mezinárodních smlouvách. Na základě pandemie COVID-19 se vyrýsovala spousta nedostatků ve vládních nařízeních. Do budoucna si snad vláda bude vědoma chyb minulých, kterou byla například nedostatečná odůvodněnost opatření, a poučí se z nich.

Shrnu-li celou práci, tak v první řadě byly vysvětleny pojmy související s problematikou krizovou, následně jsem se v práci zaměřila na objasnění krizových stavů. Základním lidským právům byla věnována kapitola třetí, která mimo jiné rozebrala jejich omezitelnost, jinými slovy rozebrala jsem jejich dělení na práva absolutní, která nejsou omezitelná za žádné situace v demokratickém státě, a na práva relativní, jež omezena být mohou. Samotné podmínky jejich omezení pak popsala kapitola pátá. Závěrem z této kapitoly je fakt, že práva relativní lze omezit po naplnění stanovených předpokladů s tím, že hledání rovnováhy mezi chráněným právem a veřejným statkem je nutné posoudit, tedy nalézt optimální vztah kolidujících hodnot. K určení vhodnosti opatření při kolizi základních práv s jinou hodnotou slouží test proporcionality, zmíněn byl však i o něco méně přísný test racionality. Aby základní lidská práva a svobody

nepostrádaly svého smyslu, je důležitá jejich ochrana veřejnými orgány. Právě test proporcionality slouží jako nástroj Ústavního soudu ke zjištění vhodnosti daného opatření. Meze omezení lidských práv jsou tedy velice široké, ale samotná podstata práva či svobody nesmí být narušena. Omezení musí zároveň sledovat legitimní cíl a nemůže být zneužito.

Závěrem bych chtěla vyjádřit, že osobně doufám, že v našem státě nikdy nedojde ke zneužití lidských práv státní mocí, a že každé omezení bude vždy sledovat legitimní cíl a bude dočasné. Pokud by tomu bylo jinak, nedalo by se hovořit o tom, že žijeme v demokratickém právním státě.

Seznam zkratk

ČNB	Česká národní banka
ČNR	Česká národní rada
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
ÚOLPZS	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
IZS	Integrovaný záchranný systém
KS	Krizový stav
Listina	Listina základních práv a svobod
LZPS	Listina základních práv a svobod
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
MV	Ministerstvo vnitra
NS	Nouzový stav
SN	Stav nebezpečí
SOS	Stav ohrožení státu
ÚS	Ústavní soud
ÚZ	Ústavní zákon
ÚZB	Ústavní zákon o bezpečnosti ČR
VS	Válečný stav
ZÚS	Zákon o Ústavním soudu

Seznam použitých zdrojů

1) Internetové zdroje:

Coronavirus disease (COVID-19). World Health Organization [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1

Derogations Covid-19: Notifications under Article 15 of the Convention in the context of the COVID-19 pandemic. Council of Europe [online]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/derogations-covid-19>

E4J University Module Series: Counter-Terrorism Module 7: Counter-Terrorism and Situations of Public Emergency: Limitations permitted by human rights law. UNODC [online]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/zh/terrorism/module-7/key-issues/limitations-permitted-by-human-rights-law.html>

Může covid-19 způsobit konec demokracie, jak ji známe?. Advokátní deník [online]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/02/14/muze-covid-19-zpusobit-konec-demokracie-jak-ji-zname/>

Roth, Kenneth. How Authoritarians Are Exploiting the COVID-19 Crisis to Grab Power. Human Rights Watch [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2020/04/03/how-authoritarians-are-exploiting-covid-19-crisis-grab-power>.

2) Právní úprava:

Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně

Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky

Usnesení č. 31/2021 Sb., vlády České republiky č. 78 o přijetí krizového opatření - znění od 9. 2. 2021

Usnesení č. 431/2020 Sb., vlády České republiky č. 1102 o přijetí krizového opatření - znění od 28. 10. 2020

Usnesení č. 431/2020 Sb., vlády České republiky č. 1102 o přijetí krizového opatření - znění od 28. 10. 2020

Usnesení č. 595/2020 Sb., vlády České republiky č. 1375 o přijetí krizového opatření - znění od 23. 1. 2021

Usnesení č. 9/2021 Sb., vlády České republiky č. 12 o změně krizových opatření - znění od 11. 1. 2021

Usnesení č. 957/2020 Sb., vlády České republiky č. 1021 o přijetí krizového opatření - znění od 14. 10. 2020

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Ústavní zákon, kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky

Ústavní zákon č. 395/2001 Sb., ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů - znění od 1. 6. 2002.

Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů

Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, v platném znění

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon)

Zákon č. 86/1992 Sb., o péči a zdraví lidu

3) Komentáře k zákonům

Bambušková Vendula, Drábek Jan, Scheithauerová Zuzana, Tobolková Adéla, Žižlavská Jana a Žmolíková Darina, Zákon o Ústavním soudu- judikurní komentář - § 64, CODEXIS publishing, 1.10.2021 [cit. 2023-2-21] Převzato z CODEXIS ®, doplňku LIBERIS ®

Gříbková Petra a kolektiv autorů, Listina základních práv a svobod- judikurní komentář, CODEXIS publishing, 1.3.2017 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS ®, doplňku LIBERIS

Kasan Ondřej, Košinárová Barbora, Modrá Kuttová Milena a Scheithaeuerová Zuzana, Krizový zákon- judikurní komentář - § 31, CODEXIS publishing, 1.5.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS ®, doplňku LIBERIS ®

Krejčí Kateřina, Ústavní zákon o bezpečnosti České Republiky - judikurní komentář, CODEXIS publishing, 1.10.2022 [cit. 2023-2-18] Převzato z CODEXIS ®, doplňku LIBERIS ®

VANÍČEK, J., VODEHNAL, O. Krizový zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-18]. ASPI_ID KO240_2000CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.

4) Judikatura:

Nález Ústavního soudu ze dne 12.10.1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94

Nález Ústavního soudu ze dne 16.6.1999, sp. zn. Pl. ÚS 4/99

Nález Ústavního soudu ze dne 26.3.1996, sp. zn. Pl. ÚS 48/95

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04

Nález Ústavního soudu ze dne 9.10.2006, sp. zn. P1.ÚS 16/96

Nález Ústavního soudu ze dne 18.1.2022 sp. zn. Pl. ÚS 43/18

5) Literatura:

Bartoň M. a kolektiv: Základní práva. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-128-1

ČERVÍNEK, Zdeněk, Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu. Praha, Leges 2021. ISBN 978-80-7502-526-5

FILIP, Jan. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Dotisk 2. vyd. Brno: Václav Klemm, 2011. ISBN 978-80-904083-7-1

GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-865-5

Hlavsa, P., Stavínohová, J. *Civilní proces a organizace soudnictví*, Brno: Masarykova univerzita, 2003, ISBN 80-210-3271-5

JIRÁSEK, Jiří. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013. Student (Leges). s. 103-104, ISBN 9788087576571

Klíma, K. *Ústavní právo*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, ISBN 80-7380-000-4

KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-140-3.

Kratochvíl, J.: *Lidská práva v praxi obecných soudů*. Praha: Leges 2020, ISBN 978-80-7502-441-1

Sládeček, V. *Ústavní soudnictví*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, ISBN 80-7179-694-8

6) Katalogy, sborníky atd.:

HAVRÁNEK, D.: *Duální role právního státu při zajišťování bezpečnosti*, Právník. 2006, roč. 145, č.3

JUDr. Jan Tryzna, Ph. D. a Mgr. Jiří Víšek. *Ústavněprávní aspekty omezování základních lidských práv a svobod v průběhu povodní*. In: . *Policejní akademie České republiky v Praze*

KOSAŘ, David. *Kolize dvou základních práv v judikatuře Ústavního soudu ČR*. *Jurisprudence*, Brno: ASPI, 2008, roč.17, č. 1

KOUDELKA, Zdeněk. *Nouzové zákonodárství a roušky*. In: . Dostupné také z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/285964/1/2>

KROUPA, Petr a Jiří VÍŠEK. *Klíčové právní nástroje k zvládnutí mimořádných situací a stavů v podmínkách České republiky* [online]. *Policejní akademie České republiky v Praze*

Lidská práva: Studijní text k přípravě na složení zvláštní části úřednické zkoušky [online]. In: Úřad vlády ČR a Ministerstvo spravedlnosti. Praha, 2021

TERMINOLOGICKÝ SLOVNÍK POJMŮ Z OBLASTI KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ, OCHRANY OBYVATELSTVA, ENVIRONMENTÁLNÍ BEZPEČNOSTI A PLÁNOVÁNÍ OBRANY STÁTU. In: . Praha: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, 2016